

WÓJT GMINY CZERNIKOWO

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
GMINY CZERNIKOWO**

na lata 2004 – 2010

z perspektywą na lata 2011 - 2020

Toruń 2004 r.

Spis treści

I. Wstęp	3
1. Podstawa prawna i cel opracowania	3
2. Zakres i metoda opracowania	3
3. Informacje i wytyczne z dokumentów strategicznych i programowych	5
4. Kompetencje samorządu gminnego w zakresie ochrony środowiska	9
II. Analiza stanu środowiska gminy Czernikowo w kontekście polityki ekologicznej powiatu toruńskiego i województwa	11
III. Cele i priorytety ekologiczne	13
IV. Rodzaj i harmonogram przedsięwzięć proekologicznych	15
1. Ochrona zasobów przyrodniczych	75
2. Ochrona powierzchni ziemi	20
3. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych	22
4. Ochrona powietrza atmosferycznego i poprawa klimatu akustycznego	26
5. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	27
6. Edukacja ekologiczna	29
V. Środki niezbędne do osiągnięcia celów	31
1. Mechanizmy prawno-ekonomiczne	31
2. Środki finansowe	32
3. Instrumenty społeczne	41
VI. System monitoringu i oceny realizacji celów ekologicznych	43
VII. Streszczenie w języku niespecjalistycznym	49
VIII. Wykorzystane materiały i opracowania	52
1. Wybrane akty prawne	52
2. Literatura	53

Załącznik nr 1 do Programu Ochrony Środowiska

*"Program Gospodarki Wodno - Ściekowej dla Gminy Czernikowo na lata 2004 -2010
z perspektywą na lata 2011 - 2020 "*

I. Wstęp

1. Podstawa prawna i cel opracowania

Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska organy wykonawcze gmin, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, sporządzają gminne programy ochrony środowiska. Programy te określają w szczególności:

- cele ekologiczne,
- priorytety ekologiczne,
- rodzaj i harmonogram przedsięwzięć ekologicznych,
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

Uchwalony przez radę gminy na podstawie art. 18 ww. ustawy, program ochrony środowiska jest podstawą działań wójta, burmistrza lub prezydenta miasta w kierunku stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska, w tym realizacji wybranych programów branżowych. Programy ochrony środowiska, zgodnie z art. 14 ww. ustawy, przyjmuje się na 4 lata z tym, że przewidziane w niej perspektywiczne działania obejmują kolejne 4 lata. Z wykonania programu organ wykonawczy gminy sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia radzie gminy.

2. Zakres i metoda opracowania

Spełniając wymogi ustawowe wójt gminy Czernikowo przystąpił do opracowania Programu ochrony środowiska gminy Czernikowo wraz z planem gospodarki odpadami. Przyjęto, że Program powinien zawierać m.in. określenie celów ekologicznych na lata 2004 – 2010 i 2011 – 2020. Obejmie więc znacznie szerszy horyzont czasowy niż Polityka ekologiczna państwa i Program ochrony środowiska województwa kujawsko-pomorskiego.

Wyłonienie wykonawcy nastąpiło w drodze przetargu nieograniczonego, do którego przeprowadzenia został upoważniony Zarząd Powiatu Toruńskiego. Szczegółowy zakres prac określiła specyfikacja. Przetarg wygrało Biuro Usług Technicznych Projektowania i Realizacji Inwestycji Toruński Klub Technika NOT Sp. z o.o.

Prace nad pierwszym etapem opracowania, na które składa się przegląd wybranych dokumentów i opracowań strategicznych, programowych i planistycznych, opracowań archiwalnych oraz ocena stanu środowiska na terenie gminy zostały wykonane do dnia 31

lipca 2003 r. Ocena stanu środowiska w gminie zawiera analizę stanu środowiska w zakresie poszczególnych komponentów przyrodniczych oraz identyfikację i rejonizację zagrożeń środowiska w kontekście polityki ekologicznej państwa i województwa, a także w kontekście wymagań i standardów Unii Europejskiej.

Podstawę do sporządzenia oceny stanu środowiska gminy Czernikowo stanowiły zgłoszone przedmiotowe wnioski, postulaty i propozycje, dane i materiały Urzędu Gminy w Czernikowie. Wykorzystano także wszelkie dostępne materiały i opracowania, w tym: Starostwa Powiatowego w Toruniu, Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy, Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku, Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Włocławku, Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy i innych.

Ocena stanu środowiska składa się z części opisowej w postaci elaboratu tekstowego oraz części graficznej w postaci mapy sporządzonej dla całego obszaru powiatu toruńskiego w skali 1: 50 000.

Drugi etap prac, który został wykonany do 10 października 2003 r. zawiera określenie celów i priorytety ekologicznych, rodzaj i harmonogram przedsięwzięć ekologicznych na terenie gminy oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

Program ochrony środowiska gminy Czernikowo z planem gospodarki odpadami zawiera wykaz zadań własnych gminy, które będą w całości lub części finansowane ze środków będących w jej dyspozycji oraz zadań koordynowanych przez gminę, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz za środków zewnętrznych.

Projekt Programu, zaakceptowany przez wójta, zostanie przedstawiony do zaopiniowania Zarządowi Powiatu Toruńskiego. Projekt Planu gospodarki odpadami zostanie przedstawiony do zaopiniowania Zarządowi Powiatu Toruńskiego i Zarządowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Jednocześnie projekt zostanie udostępniony do wglądu wszystkim zainteresowanym i po rozpatrzeniu wszystkich wniesionych uwag, wniosków i propozycji projekt Programu zostanie przedstawiony, w miarę potrzeb, właściwym komisjom Rady Gminy i przekazany do uchwalenia Radzie Gminy Czernikowo.

Projekt Programu nie zawiera w części opisowej problematyki gospodarowania odpadami, gdyż tematyka ta jest przedmiotem Planu gospodarki odpadami stanowiącego

odrębny elaborat tekstowy, który zgodnie z przepisami ustawy – Prawo ochrony środowiska, stanowi integralną część Programu ochrony środowiska.

3. Informacje i wytyczne z dokumentów strategicznych i programowych

Podstawowym dokumentem krajowym w zakresie ochrony środowiska jest „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010” opracowana przez Radę Ministrów i przyjęta uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 maja 2003 r. (Monitor Polski Nr 33, poz. 433). Jest ona uszczegółowieniem i aktualizacją „II Polityki ekologicznej państwa”. Dokument określa cele i zadania o charakterze systemowym ważnych dla stworzenia warunków do wykonywania ochrony środowiska. Jako podstawowy warunek skutecznej realizacji polityki ekologicznej państwa wymienia respektowanie zasady zrównoważonego rozwoju w strategiach i politykach w poszczególnych dziedzinach gospodarowania. Określa zasady i sposoby ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowania zasobów przyrody. Wskazuje na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego państwa, w tym przez znaczny wzrost lesistości, utworzenie europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000, ochronę terenów wodno-błotnych i poprawę stanu czystości wód powierzchniowych. Obliguje do zrównoważonego wykorzystywania surowców, materiałów, wody i energii oraz do coraz większego rozwoju energetyki odnawialnej, nakazuje kształtowanie stosunków wodnych i ochronę przed powodzią. Jednym z celów polityki ekologicznej jest zapobieganie zagrożeniom zdrowia w środowisku i ograniczenie ryzyka dla zdrowia wynikające z narażenia na szkodliwe dla człowieka czynniki środowiskowe. Polityka ekologiczna wskazuje na konieczność poprawy jakości powietrza atmosferycznego oraz klimatu akustycznego, ochronę przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych i poważnymi awariami przemysłowymi, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz uporządkowanie gospodarowania odpadami. Określa nakłady na realizację działań objętych polityką oraz źródła jej finansowania.

Na poziomie wojewódzkim podstawowym dokumentem, który wyznacza kierunki rozwoju, w tym ochrony środowiska regionu jest strategia rozwoju województwa. Uchwałą nr 439/2000 z dnia 20 czerwca 2000 r. Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwalił Strategię Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Według Strategii celem nadrzędnym rozwoju województwa jest poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Wizja rozwoju województwa, która stanowi „meritum” Strategii, jest projekcją stanu, który

powinien być osiągnięty do 2010 r. z uwzględnieniem istniejących potrzeb, jak i warunków ich realizacji. Wizja zakłada, w szczególności zachowanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego regionu, co umożliwi poprawę szeroko rozumianego poziomu życia ludności oraz zapewni bazę dla działalności gospodarczej w warunkach gospodarki wolnorynkowej i przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Dla zrealizowania celów operacyjnych zdefiniowanych w Wizji oraz określonych przedsięwzięć konieczne jest podjęcie następujących działań w zakresie ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego:

- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem oraz racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi,
- ochrona powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniami ze źródeł stacjonarnych i komunikacyjnych,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- ochrona zasobów złóż kopalin i wód mineralnych przed nadmierną i nieracjonalną eksploatacją,
- zwiększanie lesistości do co najmniej 25% powierzchni województwa,
- kształtowanie systemu wielkoprzestrzennej ochrony przyrody i krajobrazu,
- ochrona obiektów i tworów przyrody oraz ochrona zagrożonych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt,
- ochrona przed hałasem,
- prowadzenie przestrzennego monitoringu środowiska,
- prowadzenie edukacji ekologicznej.

Według projektu Programu ochrony środowiska województwa kujawsko-pomorskiego podstawowym celem polityki ekologicznej na obszarze województwa jest zachowania wysokich walorów środowiska przyrodniczego regionu w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności i konkurencyjności województwa. Realizacja tego celu jest możliwa pod warunkiem przyjęcia jako powszechnie obowiązującej zasady zrównoważonego rozwoju, identyfikacji określonych priorytetów ochrony środowiska oraz realizacji celów cząstkowych, do których należą:

- dalsza poprawa jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior,
- zachowanie jakości wód podziemnych i ich ochrona przed degradacją,
- dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego,

- poprawa warunków klimatu akustycznego,
- wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarowania odpadami,
- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej regionu, z ograniczeniem populacji obcych gatunków roślin i zwierząt,
- zwiększenie lesistości województwa,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- ochrona złóż kopalin przed nieracjonalną eksploatacją,
- kształtowanie systemu obszarów chronionych i dostosowanie go do nowych uwarunkowań prawnych,
- przeciwdziałanie poważnym awariom.

Podstawowym priorytetem ekologicznym do 2010 r. jest zachowanie bezpieczeństwa ekologicznego województwa. W tym celu konieczne jest likwidowanie i przeciwdziałanie powstawaniu bezpośrednich zagrożeń dla zdrowia i życia ludzi oraz jakości środowiska, przeciwdziałanie postępującej degradacji zasobów przyrodniczych oraz pogarszaniu jakości życia mieszkańców, zapobieganie możliwości wystąpienia klęsk żywiołowych, w szczególności powodzi.

Podstawowym dokumentem określającym kierunki rozwoju gminy jest Strategia rozwoju gminy Czernikowo przyjęta uchwałą nr XVII/110/2000 Rady Gminy w Czernikowie z dnia 29 listopada 2000 r. Jako misję rozwoju gminy przyjęto „Kształtowanie Czernikowa jako wielofunkcyjnej gminy o wzrastającej randze w powiecie toruńskim, chroniącej wartości historyczne, kulturowe i ekologiczne, dbającej o jak najlepsze warunki zamieszkania, pracy i wypoczynku mieszkańców, tworzącej warunki dla rozwoju przedsiębiorczości, nowoczesnej gospodarki i współpracy międzynarodowej”.

Misja wymaga realizacji następujących czterech celów strategicznych:

- Poprawa warunków życia ludności wiejskiej gminy i stanu bezpieczeństwa publicznego, rozwój rolnictwa ekologicznego, wzrost dochodów ludności wiejskiej, rozwój mieszkalnictwa i usług wyższego rzędu,
- Tworzenie sprzyjających warunków dla przedsiębiorczości, dla rozwoju agrobiznesu, agroturystyki, nowoczesnej i zdywersyfikowanej gospodarki,
- Ochrona walorów i zasobów oraz kształtowanie środowiska kulturowego i przyrodniczego,

- Racjonalne kształtowanie przestrzeni oraz dbałość o walory architektoniczne, ruralistyczne i krajobrazowe.

Ochrona walorów i zasobów oraz kształtowanie środowiska kulturowego i przyrodniczego realizowana będzie poprzez: ochronę obiektów o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych, ochronę dziedzictwa kulturowego gminy, ochronę wód, gruntu, powietrza i ochrona przed hałasem, stworzenie ponadlokalnego i lokalnego systemu powiązań przyrodniczych z wykorzystaniem elementów cennych przyrodniczo, zwłaszcza zbiorników wodnych z otaczającą zielenią.

Służyć temu będą następujące zadania:

- Racjonalne zagospodarowanie otuliny ośrodka gminnego,
- Ochrona unikatowych obiektów przyrodniczych,
- Zachowanie osi, kierunków widokowych na tereny i obiekty istotne w krajobrazie gminy,
- Uporządkowanie spraw dotyczących zalesień,
- Poprawa stanu zieleni,
- Tworzenie powiązań terenów zielonych w system lokalnych ciągów ekologicznych,
- Upowszechnienie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym Czernikowa,
- Sukcesywna realizacji programu gospodarki wodno-ściekowej,
- Wdrażanie proekologicznych czynników grzewczych,
- Ochrona przed hałasem,
- Rozbudowa kanalizacji w Czernikowie.

Według Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czernikowo zakłada realizację następujących celów ekorozwoju:

- możliwość dalszego stałego rozwoju gospodarczego,
- równowagę ekologiczną,
- bezpieczne dla zdrowia ludności środowisko,
- warunki niezbędne dla odnowy sił człowieka.

Polityka przestrzenna zakłada realizację działań w wydzielonych trzech strefach.

W obszarze stykowym z rzeką Wisłą obowiązują:

- zakaz wszelkich zmian użytków zielonych na grunty orne,
- dopuszczenie do wykonywania wszelkich prac związanych z regulacją, podpiętrzaniem i zabezpieczaniem,

W obszarze obejmującym teren dna doliny Wisły obowiązują:

- zakaz likwidacji śródpolnych zbiorników wodnych, zabagnień, zadrzewień i zakrzewień oraz innych powierzchni biologicznie aktywnych,
- zakaz lokalizowania przemysłowych ferm hodowli zwierząt i gnojowicowania,
- zakaz niszczenia roślinności i pojedynczych form rzeźby terenu,
- wyłączenie z zainwestowania kompleksów łąkowo-bagiennych,
- rekultywacja i zagospodarowanie gruntów zdegradowanych,
- wykonywanie wszelkich prac mających na celu rozwój przestrzenny, w tym infrastruktury technicznej, jak i funkcjonowania istniejących zakładów i instytucji,

W obszarze obejmującym teren wysoczyzny obowiązują:

- zapobieganie dewastacji w krajobrazie rolniczym i zasypywaniu małych zbiorników wodnych,
- zapewnienie czystości wód i powietrza oraz dbałość o estetykę krajobrazu,
- przeciwdziałanie procesom erozji wodnej gleb,
- zakaz zmiany stosunków wodnych oraz wykonywania prac mogących pogorszyć stan zasobów wodnych.

4. Kompetencje samorządu gminnego w zakresie ochrony środowiska

Kompetencje samorządu gminnego reguluje ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. Nr 13 z 1996 r., poz. 74 z późniejszymi zmianami). Mieszkańcy zamieszkujący określone terytorium tworzą gminną wspólnotę samorządową. Gmina posiada osobowość prawną, wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Ustawy określają, które zadania własne gminy mają charakter obowiązkowy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk

i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,

- ochrony zdrowia,
- zieleni gminnej i zadrzewień,
- cmentarzy gminnych,
- porządku publicznego, bezpieczeństwa obywateli i ochrony przeciwpożarowej.

W zakresie ochrony środowiska samorząd gminny posiada znaczące kompetencje w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, powietrza atmosferycznego, gospodarki odpadami i ochrony przyrody. Są to przede wszystkim kompetencje o charakterze porządkowo-komunalnym częściowo z uprawnieniami kontrolnymi.

W zakresie gospodarki wodno-ściekowej i ochrony wód jest to m.in. zapewnienie mieszkańcom wystarczającej ilości wody pitnej odpowiedniej jakości, zapewnienie systemów odbioru i oczyszczania ścieków komunalnych, zapobieganie degradacji i poprawa stanu wód powierzchniowych decydowanie o zawarciu ugody w sprawie zmian stosunków wodnych.

W zakresie ochrony powietrza atmosferycznego są to zadania o charakterze zobowiązująco-reglamentacyjnym np. wydawanie decyzji emisyjnych, określanie obszarów o podwyższonych stężeniach zanieczyszczeń, ustanawianie ograniczeń co do czasu pracy lub korzystania z urządzeń technicznych lub środków transportu stwarzających uciążliwości w zakresie hałasu i wibracji.

W zakresie gospodarki odpadami zadania te obejmują m.in. zapobieganie powstawaniu odpadów, zapewnienie czystości i porządku na terenie gminy, zapewnienie budowy, utrzymania i eksploatacji instalacji i urządzeń do odzysku lub unieszkodliwiania odpadów komunalnych, wyposażenie nieruchomości w urządzenia służące do gromadzenia odpadów.

W zakresie ochrony przyrody władze gminy mają możliwość uzgadniania bądź tworzenia form ochrony przyrody. Rada Gminy może w drodze uchwały uznawać obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i stanowiska dokumentacyjne przyrody nieożywionej. Organy gminy wydają zezwolenia na usuwanie drzew i krzewów, mogą ustanowić park wiejski,

Władze gminy zobowiązane są do sprawowania kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska.

II. Analiza stanu środowiska gminy Czernikowo w kontekście polityki ekologicznej powiatu toruńskiego i województwa

Dokumentami polityki ekologicznej województwa są Strategia rozwoju województwa oraz przyjęty przez Zarząd Województwa projekt programu ochrony środowiska. Na poziomie powiatowym są to Strategia rozwoju powiatu toruńskiego i projekt programu ochrony środowiska powiatu toruńskiego. W tych dokumentach wskazano na zagadnienia istotne z punktu widzenia rozwoju powiatu i województwa, w tym dotyczące ochrony środowiska. W tym kontekście stan środowiska gminy przedstawia się następująco:

W zakresie poprawy jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior oraz zachowania jakości wód podziemnych i ich ochrony przed degradacją

Oprócz uwarunkowań naturalnych, czynników przyrodniczych, zanieczyszczeń obszarowych stan wód zarówno podziemnych jak i powierzchniowych determinowany jest stopniem rozwiązań gospodarki ściekowej. Analiza tego stanu w skali gminy pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

1. Na terenie gminy Czernikowo około 54% ścieków sanitarnych nie jest objęte kanalizacją.
2. Istniejąca jedyna gminna oczyszczalnia ścieków posiada niewielką rezerwę przepustowości hydraulicznej, ograniczającą rozwój kanalizacji.
3. W głębszej perspektywie, szczególnie rozwoju obszaru gminy występuje deficyt systemów oczyszczania ścieków. Ocenia się go na około 440 m³/d

W zakresie ochrony powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniem ze źródeł stacjonarnych i komunikacyjnych

Analiza emisji pyłów i gazów wskazuje na wyraźną dominację zanieczyszczeń z energetycznego spalania paliw głównie węgla w mniejszym stopniu oleju i gazu. W związku z tym można mówić, że produkcja ciepła zarówno komunalnego jak i technologicznego jest głównym źródłem emisji dwutlenku siarki, tlenków azotu, tlenku węgla oraz pyłów. Na terenie gminy nie zidentyfikowano źródeł o ponadnormatywnej emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego. Problemem może być oddziaływanie tzw. niskiej emisji oraz drobnej działalności gospodarczej prowadzonej w pobliżu zabudowy mieszkaniowej.

W zakresie ochrony przed hałasem

Na terenie gminy nie występują źródła hałasu przemysłowego o ponadnormatywnym poziomie emitowanego dźwięku.

Zagrożenie hałasem komunikacyjnym dotyczy pasa terenów zabudowy mieszkaniowej wsi Czernikowo, przyległych do drogi krajowej nr 10 Szczecin – Toruń – Płońsk.

W zakresie systemów gospodarowania odpadami

Na terenie gminy nie prowadzi się selektywnej zbiórki odpadów „u źródła” i odzysku surowców wtórnych. Odpady komunalne unieszkodliwia się na własnym składowisku odpadów. Brakuje zorganizowanego systemu zbiórki odpadów niebezpiecznych od mieszkańców.

W zakresie zachowania i kształtowanie różnorodności biologicznej

Statystyczna struktura użytkowania gruntów gminy Czernikowo z punktu widzenia ochrony środowiska jest dość korzystna. Lasy i grunty leśne zajmują aż 44,0% powierzchni (powiat 34,3%, województwo 22,8%), a użytki rolne 46,2%. Niekorzystna jest natomiast struktura przestrzenna. Dużą różnorodnością biologiczną odznacza się dolina Wisły i Mieni, czego dowodem jest objęcie tych terenów ochroną prawną jako obszar chronionego krajobrazu, a niską – wysoczyznowa (rolnicza) część gminy.

Na obszarach ubogich w zasoby zieleni dużego znaczenia nabiera ochrona parków wiejskich - podworskich. Oprócz znaczenia historyczno-kulturowego pełnią one bardzo ważną funkcję przyrodniczą i krajobrazową.

W zakresie zwiększenia lesistości województwa

Lesistość gminy Czernikowo wynosi 44,0% i jest wyższa od średniej dla powiatu i regionu. Niekorzystne jest natomiast nierównomierne rozmieszczenie kompleksów leśnych. Lasy koncentrują się w dolinie Wisły. Mimo to na terenie gminy istnieje znaczna podaż gruntów predysponowanych do zalesienia. Są to przeważnie grunty w dolinie Wisły V i VI klasy bonitacyjnej, dotychczas użytkowane rolniczo.

Praktycznie bezleśna jest natomiast wysoczyznowa część gminy. Brak terenów leśnych i ubóstwo zadrzewień na obszarze wysoczyznowym sprzyja swobodnym wpływom zanieczyszczeń przestrzennych z terenów intensywnego rolnictwa do wód powierzchniowych i podziemnych. Stwarza też warunki do rozwoju erozji wodnej, wąwozowej i wietrznej gleb.

W zakresie ochrony gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb

Cennym zasobem gminy, w części położonej na wysoczyźnie polodowcowej, są gleby. Żyzne gleby brunatne i rdzawe to w większości gleby chronione klas bonitacyjnych II – IV. Odkryty (bezleśny) charakter większości powierzchni części gminy stwarza zagrożenie erozyjne gleb. W największym stopniu erozją wietrzną oraz erozją wodną powierzchniową zagrożone są gleby stref krawędziowych rynien i dolin polodowcowych. Najskuteczniejszą formą ochrony przed rozwojem erozji gleb jest właściwa gospodarka zadrzewieniowa i zalesienia.

W zakresie ochrony złóż kopalin przed nieracjonalną gospodarką

Gmina Czernikowo charakteryzuje się brakiem występowaniem udokumentowanych zasobów kopalin. Powierzchniowa eksploatacja kopalin odbywa się na niewielką skalę, głównie na potrzeby lokalne, a związane z tym przekształcenia powierzchni ziemi nie wpływają znacząco na degradację walorów krajobrazowych gminy.

W zakresie kształtowania systemu obszarów chronionych i dostosowanie go do nowych warunków prawnych

Znaczna część obszaru gminy (prawie 70% jej powierzchni) znajduje się w zasięgu wielkoprzestrzennej ochrony krajobrazu. Ochronie podlega południowa część gminy jako obszar chronionego krajobrazu „Nizina Ciechocińska”. Jest to wskaźnik znacznie wyższy od średniej dla powiatu toruńskiego (35,5%), województwa (31,1%) i Polski (32,5%). Bardzo ważne jest też położenie powiatu na tle sieci obszarów chronionych i w systemie powiązań ekologicznych. Dolina Wisły w sieci EKONET pełni funkcję korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym. Odcinki dna doliny Wisły zaproponowane zostały do objęcia ochroną w sieci Natura 2000.

III. Cele i priorytety ekologiczne

Podstawowymi dokumentami, w które „wpisują się” cele polityki ekologicznej gminy Czernikowo są przede wszystkim: „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010”, „Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego”, „Program ochrony środowiska województwa kujawsko-pomorskiego” i projekt „Programu ochrony środowiska powiatu toruńskiego”.

Cele ekologiczne stanowią rozwinięcie i uszczegółowienie celów w zakresie ochrony środowiska i rozwoju infrastruktury służącej ochronie środowiska sformułowanych w „Strategii rozwoju gminy Czernikowo”.

Jako podstawowy cel ekologiczny na obszarze gminy Czernikowo do 2020 r. przyjęto poprawę stanu zasobów środowiska przyrodniczego gminy w celu zwiększenia atrakcyjności i możliwości rozwoju gospodarczego, w tym turystyki i rekreacji oraz poprawy jakości życia mieszkańców gminy.

Realizacja celu głównego jest możliwa pod warunkiem przyjęcia jako powszechnie obowiązującej zasady zrównoważonego rozwoju, identyfikacji określonych priorytetów ochrony środowiska oraz realizacji celów częściowych. Ocena aktualnego stanu środowiska na obszarze gminy i identyfikacja najważniejszych problemów ekologicznych upoważniają do stwierdzenia, że celami tymi są:

- dalsza poprawa jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior,
- zwiększenie lesistości gminy,
- dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego,
- poprawa warunków klimatu akustycznego,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- poprawa walorów krajobrazowych obszarów wiejskich,
- wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarki odpadami,
- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej,
- ochrona złóż kopalin przed nieracjonalną eksploatacją.

Ocena stanu środowiska na obszarze gminy, analiza wytycznych z dokumentów krajowych, wojewódzkich i powiatowych oraz analiza wytycznych ze Strategii rozwoju gminy Czernikowo i założeń dokumentów programowych upoważniają do stwierdzenia, że większość zagrożeń stanu środowiska i zaistniałych degradacji poszczególnych komponentów środowiska jest możliwa do zminimalizowania, a nawet eliminacji pod warunkiem konsekwentnej realizacji Programu ochrony środowiska.

Podstawowymi priorytetami ekologicznymi na obszarze gminy Czernikowo są:

- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej poprzez budowę sieci kanalizacyjnych,
- ograniczanie spływu zanieczyszczeń obszarowych,

- retencja wód i ochrona przed powodzią,
- eliminacja źródeł zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego,
- eliminacja źródeł hałasu komunikacyjnego i przemysłowego,
- wzbogacanie walorów estetycznych krajobrazu rolniczego terenów wiejskich,
- ochrona korytarza ekologicznego doliny Wisły,
- edukacja ekologiczna społeczności gminy.

IV. Rodzaj i harmonogram przedsięwzięć proekologicznych

Działania programowe w zakresie ochrony środowiska na obszarze gminy wynikają z jednej strony z niezadowalającego stanu środowiska, w tym poszczególnych jego komponentów, z drugiej zaś strony z dynamicznego, lecz często żywiołowego, rozwoju procesów urbanizacyjnych, w tym rozwoju gospodarki, turystyki i budownictwa mieszkaniowego. Procesy te powodują nieustanne powstawanie nowych zagrożeń, które powinny być minimalizowane już na etapie planowanego rozwoju. Bardzo istotne jest także podjęcie działań zmierzających do zapewnienia trwałej ochrony terenów i obiektów o najwyższych na terenie gminy zasobach przyrodniczych i walorach krajobrazowych.

Poniżej zamieszczono kierunki ochrony środowiska do 2020 r. oraz wykaz kierunkowych działań proekologicznych w tym zakresie do 2010 r. Zastosowano podział na następujące bloki zagadnień tematycznych:

- ochrona zasobów przyrodniczych,
- ochrona powierzchni ziemi,
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych,
- ochrona powietrza atmosferycznego i poprawa klimatu akustycznego,
- ochrona przed polami elektromagnetycznymi,
- edukacja ekologiczna.

1. Ochrona zasobów przyrodniczych

Do najbardziej istotnych problemów i zagrożeń w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych na terenie gminy Czernikowo należy zaliczyć:

- nasilający się żywiołowy rozwój budownictwa mieszkaniowego oraz wzrost natężenia ruchu turystycznego, rekreacji i wypoczynku świątecznego zagrażający najcenniejszym

przyrodniczo terenom i wrażliwym ekosystemom, w szczególności obszarom leśnym i terenom nadwiślańskim,

- zagrożenie dla walorów krajobrazowych, w szczególności na obszarze chronionego krajobrazu poprzez intensywny i miejscami nie uporządkowany rozwój budownictwa,
- zagrożenie dla zasobów leśnych gminy, w tym przez nadmierną penetrację lasów,
- zagrożenie pożarowe obszarów leśnych,
- wzrost antropopresji powodujący stopniowy zanik cech naturalnych ekosystemów przyrodniczych.

Głównym celem ochrony zasobów przyrodniczych na terenie gminy jest zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie i przewracanie do stanu właściwego jej składników, w szczególności ekosystemów zachowanych w stanie naturalnym lub zbliżonym do naturalnego. Ochrona najcenniejszych przyrodniczo ekosystemów i siedlisk powinna być realizowana poprzez obejmowanie ich ochroną prawną m.in. jako pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Trzon systemu ochrony przyrody na terenie gminy stanowić będzie obszar chronionego krajobrazu „Nizina Ciechocińska” obejmujący dno doliny Wisły i fragment doliny Mieni.

W zakresie ochrony zasobów przyrodniczych określa się następujące kierunki ochrony do 2020 r.:

- przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej w celu szczegółowego rozpoznania i udokumentowania zasobów przyrodniczych gminy,
- poprawa różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarze gminy,
- kształtowanie wieloprzestrzennego systemu obszarów chronionych w celu poprawy funkcjonowania systemu powiązań ekologicznych,
- uznawanie kolejnych pomników przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i stanowisk dokumentacyjnych przyrody nieożywionej,
- ochrona walorów przyrodniczych ekosystemu Zielonej Kępy,
- zwiększenie lesistości gminy o co najmniej 800 ha,
- rewaloryzacja parków podworskich, w szczególności zabytkowych,
- wprowadzanie zadrzewień i rozwój terenów zielonych.

Do roku 2010 przewiduje się realizację następujących kierunków działań proekologicznych w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych:

Kierunki działań	Rola samorządu gminnego	Źródła finansowania	Jednostki realizujące i współdziałające
Działania inwestycyjne			
Opracowanie dokumentacji i utworzenie kolejnych pomników przyrody i użytków ekologicznych	Wspieranie, stanowienie	Fundusze ochrony środowiska	Wojewódzki Konserwator Przyrody, Rada Gminy
Ochrona walorów obszaru chronionego krajobrazu	wspieranie, opiniowanie	Budżet państwa, fundusze ochrony środowiska	Wojewódzki Konserwator Przyrody, wójt gminy
Zalesianie gruntów rolnych	wspieranie	Fundusze pomocowe, Fundusz Leśny, środki własne właścicieli gruntów	Właściciele gruntów, Starosta, Nadleśnictwa
Kształtowanie bioróżnorodności na terenach wiejskich	zadanie własne, współpraca	Budżet gminy, fundusze ochrony środowiska	Wójt Gminy, Wojewódzki Konserwator Przyrody
Wprowadzanie i uzupełnianie zasobów zieleni na obszarach wiejskich	zadanie własne, współpraca	Fundusze ochrony środowiska	Właściciele gruntów, Wójt gminy
Rewaloryzacja parków podworskich	Współpraca, wspieranie	Budżet państwa, fundusze ochrony środowiska, środki własne właścicieli	Właściciele gruntów, Wojewódzki Konserwator Zabytków
Działania pozainwestycyjne			
Objęcie ochroną „Zielonej Kępy” np. jako użytek ekologiczny	zadanie własne, współpraca	-	Rada Gminy, Wojewódzki Konserwator Przyrody
Uznanie na pomniki przyrody wszystkich tworów przyrody zasługujących na objęcie tego typu ochroną, w szczególności około 400-letniego cisa przy Pastorówce we wsi Osówka	zadanie własne, współpraca	-	Rada Gminy, Wojewódzki Konserwator Przyrody
Kontrola przestrzegania przepisów o ochronie przyrody w tym poprzez właściwe planowanie i zagospodarowanie przestrzenne	zadanie własne	Budżet gminy, fundusze ochrony środowiska	Wójt gminy
Popularyzowanie idei ochrony przyrody w społeczeństwie	zadanie własne	Fundusze ochrony środowiska	Wójt gminy
Prowadzenie rejestru pomników przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i stanowisk dokumentacyjnych	współpraca	-	Starosta

Zalesienia

Na terenie gminy Czernikowo lasy zajmują 7446 ha, co stanowi ponad 43% powierzchni całej gminy. Ich rozmieszczenie jest nierównomierne. Największe kompleksy

leśne występują w obrębie Kotliny Toruńskiej, w zasięgu tzw. przyrodniczo-leśnej Krainy Wielkopolsko-Pomorskiej. W strukturze wiekowej dominują drzewostany młode w I, II i III klasie wiekowej. Funkcje ochronne na terenie gminy spełniają lasy w obrębie Czernikowo-Góry i Czernikowo Wały, gdzie wydzielono lasy glebochronne i wodochronne. Podobnie funkcje ochronne spełniają lasy masowego wypoczynku występujące w południowej części gminy oraz w rejonie jeziora Zacisze.

Możliwości zwiększenia lesistości gminy wyznacza powierzchnia gruntów nieprzydatnych do produkcji rolnej. Dla zobrazowania potencjalnych możliwości zalesień na terenie gminy Czernikowo przedstawiono poniżej zestawienie najslabszych gruntów rolnych.

Gmina	Powierzchnia w ha						
	RV	RVI	RzVI	PsVI	PszVI	ŁVI	Razem
Czernikowo	581	627	61	126	14	45	1454
Powiat toruński	6102	4104	671	340	59	416	11692

Dane zawarte w tabeli wskazują na znaczne możliwości powiększenia lesistości gminy w najbliższych kilkudziesięciu latach.

Określenie rozmiaru zalesień w dłuższym przedziale czasu nie jest sprawą łatwą, bowiem trudno przewidzieć podaż gruntów, jak i przyszłe preferencje, ponieważ wchodzimy w okres dalszych dużych przemian systemowych. Rozmiar ten ustalono biorąc pod uwagę obecny trend podyktowany tym, iż na gruntach rolnych niskich klas bonitacyjnych produkcja rolna jest absolutnie nieopłacalna, a za jej zalesienie można uzyskać ekwiwalent pieniężny. Ekwiwalent ten może zapewnić przetrwanie wielu niskotowarowym gospodarstwom rolnym. Zamierzenia programowe w zakresie zalesień przedstawiają zamieszczone niżej tabele. Są one sporządzone w dwóch przedziałach czasowych tj. na lata 2004-2010 i 2011-2020.

Program zalesień na lata 2004 - 2010

Gmina	Powierzchnia do zalesienia w ha			
	Możliwości zaleseniowe wg operatu granicy polno-leśnej	Ustalenia Wojewódzkiego programu zwiększania lesistości	Wg ankiet sporządzonych przez gminy	Ustalenia programu
Czernikowo	836	22	56	300
Powiat toruński	5.691	136	191	460

Program zalesień na lata 2011 - 2020

Gmina	Powierzchnia do zalesienia w ha			
	Możliwości zalesieniowe wg operatu granicy polno-leśnej	Ustalenia Wojewódzkiego programu zwiększania lesistości	Wg ankiet sporządzonych przez gminy	Ustalenia programu
Czernikowo	836	80	80	500
Powiat toruński	5.691	290	246	600

Ponieważ „Krajowy program zwiększania lesistości” i „Program zwiększania lesistości i zadrzewień” województwa kujawsko-pomorskiego jest opracowany na lata 2001-2020 podaje się poniżej zalesienia wykonane na obszarze gminy Czernikowo i powiatu toruńskiego w latach 2001-2003.

Gmina	Powierzchnia zalesień w ha			
	Rok 2001	Rok 2002	Rok 2003	R a z e m
Czernikowo	5	8	45	58
Powiat toruński	20	47	97	164

Przy wykonywaniu zalesień należy zwrócić szczególną uwagę na dostosowanie składu gatunkowego do możliwości produkcyjnych siedlisk i wprowadzanie gatunków biocenotycznych. Będzie to miało na celu zwiększenie bioróżnorodności i naturalnej odporności przyszłych drzewostanów.

Ważnym elementem działań w zakresie gospodarki leśnej i zadrzewień jest edukacja społeczeństwa. Bez wsparcia miejscowej społeczności nie uporamy się np. z barbarzyńskim zwyczajem zaśmiecania lasów i zadrzewień oraz zbyt częstymi pożarami lasów.

Zadrzewienia

Ponieważ nie wszędzie jest uzasadnione zalesianie gruntów, należy w miejscach nieprzydatnych do zalesień zakładać i uzupełniać zadrzewienia. Spełniają one wielorakie funkcje, urozmaicają krajobraz i wprowadzają elementy bioróżnorodności na pola uprawne.

Agroekosystem bez zadrzewień jest pozbawiony prawie zupełnie polnej fauny i jest mało stabilny. Na początku programowych działań dobrze byłoby uzupełnić powycinane w ostatnim okresie zadrzewienia, a przede wszystkim bardzo już ażurowe zadrzewienia przydrożne. Pod względem powierzchni zadrzewień gmina Czernikowo nie należy do przodujących na terenie powiatu toruńskiego. Na obszarze gminy powierzchnia terenów zadrzewionych i zakrzewionych wynosi łącznie około 102 ha.

Zamierzenia gminy w zakresie zadrzewień przedstawiają poniższe tabele.

Program w zakresie zadrzewień na lata 2004-2010

Gmina	Nasadzenia wg ankiet sporządzonych przez gminy w sztukach	
	Drzewka	Krzewy
Czernikowo	7.000	4.800
Powiat toruński	30.500	28.660

Program w zakresie zadrzewień na lata 2011-2020

Gmina	Nasadzenia wg ankiet sporządzonych przez gminy w sztukach	
	Drzewka	Krzewy
Czernikowo	10.000	8.000
Powiat toruński	48.160	47.400

2. Ochrona powierzchni ziemi

Na terenie gminy Czernikowo brak jest udokumentowanych złóż surowców naturalnych. Występujące miejscami niewielkie odkryvky, gdzie wydobywane jest kruszywo piaszczyste, mają charakter niezalegalizowany i służą potrzebom lokalnym. W części północno-wschodniej gminy, na pograniczu z gminą Zbójno, występują tereny perspektywiczne, gdzie uzasadnione może być poszukiwanie złóż surowców naturalnych w postaci piasków i żwirów akumulacji lodowcowej.

Największe szkody w środowisku przyrodniczym powoduje eksploatacja „dzika”, która odbywa się w miejscach przypadkowych, bez rozpoznania wielkości i zasięgu złoża. Wydobywanie w takich miejscach, bez odpowiedniego sprzętu powoduje często naruszenia stabilności skarp dolin rzecznych, rynien jeziornych czy zniszczenie cennych form geomorfologicznych oraz powoduje powstawanie „ran” w krajobrazie. Wyrobiska te najczęściej stają się z czasem miejscami wysypywania śmieci i odpadów.

Najważniejszym kierunkiem działań w zakresie ochrony zasobów kopalin jest ich racjonalne pozyskiwanie zgodnie z przepisami prawa geologicznego i górniczego oraz wydanymi koncesjami. Nie mniej ważne są też działania ukierunkowane na rekultywację terenów zdegradowanych w wyniku prac wydobywczych. Sposób rekultywacji i zagospodarowania terenu po zakończeniu eksploatacji określa starosta.

Podstawowe kierunki działań Programu w zakresie ochrony zasobów kopalin na terenie gminy Czernikowo do roku 2020:

- likwidację i rekultywację wszystkich „dzikich” miejsc eksploatacji kopalin,
- zapewnienie rekultywacji terenów poeksploatacyjnych,
- maksymalne ograniczanie przekształceń powierzchni ziemi w wyniku potencjalnej eksploatacji kopalin,
- poszukiwanie i racjonalne pozyskiwanie złóż kopalin na terenie gminy.

Kierunki działań w zakresie ochrony i rekultywacji gleb na lata 2004 – 2020 :

- ochrona gruntów o dużych walorach ekologicznych i produkcyjnych – ograniczenie przeznaczania tych gruntów na cele nierolnicze i nieleśne,
- przeciwdziałanie erozji wodnej i wietrznej, poprzez zadrzewianie lub zalesianie gruntów na stokach o dużym nachyleniu, prowadzenie specjalnego sposobu uprawy roli, stosowanie płodozmianów przeciwerozyjnych, zakładanie i pielęgnowanie śródpolnych pasów zadrzewień i zakrzewień, stałe utrzymywanie gleby pod okrywą roślinną (rośliny wieloletnie).
- upowszechnianie i pomnażanie wiedzy z zakresu ochrony zasobowo-jakościowej ziemi rolniczej i leśnej oraz wdrażanie do praktyki rozwiązań przyrodniczo i gospodarczo uzasadnionych,
- odtwarzanie gleb metodami biologicznymi (zadrzewianie, zadarnianie, wprowadzanie roślinności pionierskiej),
- odtworzenie gleb metodami technicznymi (zwałowanie, izolacja, przemywanie, napiaszczanie),
- przeciwdziałanie chemicznej degradacji gleb, w tym szczególnie zanieczyszczeniu,
- przeciwdziałanie zawodnieniu oraz przesuszeniu gleb – stosowanie zabiegów melioracyjnych w celu polepszenia stosunków fizyczno-wodnych gleb uprawnych,

- ukształtowanie rzeźby terenów zdewastowanych w układzie gruntów najkorzystniejszych dla przyszłego zagospodarowania (wyrównanie powierzchni, ukształtowanie zboczy i skarp, tworzenie tarasów itp.),
- neutralizacja gruntów toksycznych i użyźnianie gruntów jałowych.

3. Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych

Analiza punktowych źródeł ścieków zlokalizowanych na terenie gminy Czernikowo pod kątem ich oddziaływania na zasoby wód powierzchniowych i podziemnych oraz stopień rozwiązania gospodarki ściekowej pozwala na wskazanie problemów i obszarów wymagających działań programowych.

Celami ekologicznymi do roku 2020 będą:

- uporządkowanie gospodarki ściekowej poprzez budowę i rozbudowę sieci kanalizacyjnych chroniąc w ten sposób najpłycej zalegające wody podziemne oraz zasoby wód powierzchniowych,
- ochrona wód cieków i jezior, w tym Jeziora Steklińskiego i Kijaszkowskiego.

Ocenia się, że w skali gminy 54% ścieków jest odprowadzane do środowiska poza kanalizacją. Praktycznie kanalizacją objęte są dwie miejscowości: Czernikowo posiadające oczyszczalnię gminną i częściowo Steklin wyposażone w oczyszczalnię osiedlową. Poza tym występuje deficyt systemów oczyszczania ścieków. Jest to o tyle istotne, że ogranicza rozwój gminy pod względem gospodarczym i społecznym.

Przeniesiona z warunków unijnych dyrektywa 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych znalazła swoje odzwierciedlenie w polskich przepisach, a konkretnie w ustawie z dnia 18 lipca 2001 r – Prawo wodne (Dz.U. Nr 115, poz.1229 z późn. zm). W art. 43 ust. 3 cytowanej ustawy zobowiązano ministra właściwego do spraw środowiska do przygotowania krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych. Integralnymi częściami programu mają być: wykaz aglomeracji podlegających wyposażeniu w sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków oraz wykaz niezbędnych przedsięwzięć w zakresie budowy i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych. Prace w tym zakresie trwają, a program ma być zatwierdzony przez Radę Ministrów do 31.12.2004 r. Istotnym elementem programu oczyszczania ścieków komunalnych jest ustanowienie okresów przejściowych, które zgodnie z art. 208 Prawa wodnego uzyskały następujące terminy:

- do 31.12.2015 r. powinny być wyposażone w sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) od 2000 do 15000,

– do 31.12.2010 r. aglomeracje o RLM powyżej 15000

Realizacja krajowego programu oczyszczania ścieków może być wspierana finansowo unijnymi środkami Funduszu Spójności, którego uruchomienie przewiduje się w latach 2004-2006. Rozpatrując program oczyszczania ścieków komunalnych w kontekście warunków panujących na terenie gminy kluczową kwestią jest zastosowanie do analizowanego obszaru ustawowego pojęcia *aglomeracji*. Aglomeracja oznacza teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków. Dzisiaj ustawowe pojęcie aglomeracji ma zastosowanie do Czernikowa za sprawą funkcjonującej oczyszczalni gminnej. Jej parametry, przede wszystkim nominalna przepustowość hydrauliczna wynosząca 400 m³/d pozwalają ustalić wielkość oczyszczalni na poziomie 2333 RLM. Daje to bezpośredni tytuł do objęcia Czernikowa krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych. Chociaż istniejąca rezerwa przepustowości jest niewielka. Według posiadanych informacji wynosi zaledwie 27 m³/d ścieków. Druga oczyszczalnia odbierająca lokalnie ścieki ze Spółdzielni Mieszkaniowej Steklin jest mniejsza. Jej wielkość określa się na około 450 RLM. Poza tym z uwagi na stan techniczny, a przede wszystkim fakt odprowadzania ścieków do jeziora Steklin programowanie rozwiązań gospodarki ściekowej w oparciu o jej urządzenia jest raczej niemożliwe. W grę wchodzi wykorzystanie jej jako przepompowni ścieków.

Z danych uzyskanych na etapie diagnozy stanu środowiska wynika, że szacowany deficyt systemów oczyszczania ścieków wynosi ponad 440 m³/d. W tym wypadku rozwijanie sieci kanalizacyjnych oraz budowa kolejnych oczyszczalni musi być podejmowana na podstawie wyniku ekonomicznej opłacalności przedsięwzięcia. Zwłaszcza tam, gdzie dominuje luźna zabudowa, a liczba ludności nie będzie wzrastać. Może się okazać, że bardziej racjonalne jest wspieranie rozwiązań w zakresie przydomowych oczyszczalni lub pozostawienie gromadzenia ścieków w zbiornikach bezodpływowych i ich wywóz do punktów zlewnych. Mając jednak na względzie możliwości uzyskiwania pomocy finansowej z Funduszu Spójności wskazane byłoby preferowanie rozwiązań gospodarki ściekowej kwalifikujących się do krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych. Granicą jest 2000 RLM. Wspomniana wyżej rezerwa przepustowości oczyszczalni gminnej ogranicza istotny rozwój systemów kanalizacyjnych do niej ciężących. Należy zatem zdecydować o możliwościach rozbudowy oczyszczalni w istniejącej lokalizacji lub poszukiwać miejsca pod budowę nowych urządzeń. Działania koncepcyjne powinny być zamknięte najpóźniej do połowy 2004 r.

Planuje się budowę 2 oczyszczalni ścieków o przepustowości po około 100 m³/dobę, które będą obsługiwały wieś Mazowsze i Kijaszkowo oraz Osówkę. Cała zwarta zabudowa miejscowości będzie objęta systemem kolektorów sanitarnych. Realizacja oczyszczalni i kolektorów nie będzie mogła być objęta krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych. Możliwe będzie natomiast pozyskiwanie środków z funduszy celowych, w tym funduszy ochrony środowiska. Budowa oczyszczalni przyczyni się do ograniczania niekontrolowanej emisji ścieków do środowiska oraz poprawę jakości wód w tym rzeki Lubianki i Jeziora Kijaszkowskiego.

Oddzielnym problemem jest dostosowanie efektywności technologicznej oczyszczalni w Czernikowie do obowiązujących wymagań. Prezentuje to poniższa tabela:

Miejscowość	Właściciel	RLM	Aktualne wyniki	Wymagania	Ocena
	Użytkownik				
Czernikowo	Urząd Gminy Czernikowo	2333	z dn. 13.02.2002; BZT ₅ – 4,4 mg/dm ³ ChZT – – mg/dm ³ zaw. og. – 11,27 mg/dm ³ Pog – 1,19 mg/dm ³ Nog – 11,27 mg/dm ³	BZT ₅ – 25 mg/dm ³ ChZT – 125 mg/dm ³ zaw. og. – 35 mg/dm ³	Oczyszczalnia spełni wymagania określone w obowiązujących obecnie przepisach pod warunkiem nieprzekraczania przepustowości hydraulicznej.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz.U. Nr 212, poz.1799) wprowadziło dla mniejszych oczyszczalni łagodniejsze warunki odprowadzania ścieków niż dotychczas. Przede wszystkim nie ma obowiązku usuwania związków fosforu i azotu w rozmiarach większych niż te, które towarzyszą redukcji związków węgla wyrażonych BZT₅ i ChZT. Obecnie efektywność działania oczyszczalni jest wystarczająca. Przekroczenie nominalnej ilości ścieków może spowodować naruszenie wymaganych norm.

Teren gminy to także rolnicza przestrzeń produkcyjna. Dlatego też realizując podstawowe kierunki ochrony wód powierzchniowych i podziemnych szczególnie pod kątem ograniczania związków azotowych w środowisku wodnym należy zwrócić uwagę na zanieczyszczenia punktowe pochodzące z rolnictwa. Zgodnie z ustawą o nawozach i nawożeniu począwszy od roku 2008 będą wymagane we wszystkich gospodarstwach rolnych szczelne płyty do gromadzenia obornika oraz zbiorniki na gnojowicę. Muszą one zapewnić 4 miesięczny okres przechowania nawozów naturalnych. Jako priorytetowe należy uznać

inwestycje w gospodarstwach rolnych o dużych obsadach inwentarza żywego np. powyżej 50 DJP (duża jednostka produkcyjna lub duża jednostka przeliczeniowa), położonych w obszarach wrażliwych. Obszary takie zgodnie z Prawem wodnym powinny być wyznaczone do końca 2004 r. przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

Istotnym źródłem zagrożenia dla wód powierzchniowych i podziemnych gminy Czernikowo są zanieczyszczenia obszarowe z terenów intensywnego rolnictwa. Zagrożenie to dotyczy w szczególności północnej, odkrytej (bezleśnej) części gminy. W wyniku zachodzących przemian w rolnictwie, prowadzących do wzrostu intensywności i koncentracji produkcji rolnej może nastąpić wzrost zanieczyszczeń obszarowych z terenów rolniczych. Spowodować to może przyspieszenie eutrofizacji już aktualnie przeżyźnionych wód powierzchniowych, a w szczególności jezior: Steklin, Kijaszkowskie i Liciszewskie.

Działaniem redukującym wpływ rolnictwa na jakość zasobów wodnych jest jego ekologizacja m.in. przez realizację programów rolnośrodowiskowych. Bardzo ważnym kierunkiem działań będzie tworzenie biologicznych stref ochronnych wzdłuż linii brzegowych cieków, a w szczególności jezior. Pożądanym elementem ochrony wód będzie odtwarzanie i budowa nowych śródpolnych oczek wodnych, które działać będą jako sorbent biogenów spływających z pól uprawnych. Powyższe działania pozwolą na uzyskanie poprawy struktury przyrodniczej przestrzeni rolniczej oraz ograniczą spływ zanieczyszczeń obszarowych z terenów rolniczych.

Bardzo ważnym elementem ograniczania negatywnego oddziaływania rolnictwa na zasoby wodne będzie intensywna edukacja rolników w zakresie wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych. Gminy powiatu toruńskiego są w tym zakresie w korzystnej sytuacji, gdyż na jego terenie działa o dużej renomie Regionalne Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Przysieku (gm. Zławieś Wielka).

Do roku 2010 przewiduje się realizację następujących kierunków działań proekologicznych w zakresie ochrony wód powierzchniowych i podziemnych:

Kierunki działań	Rola samorządu gminnego	Źródła finansowania	Jednostki realizujące i współdziałające
Działania inwestycyjne			
Rozbudowa systemów kanalizacyjnych w ramach krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych	Zadanie własne	Środki własne gminy, dotacje z PFOSiGW, Fundusz Spójności i Fundusze Strukturalne	-
Przeprowadzenie weryfikacji dotychczasowych programów kanalizowania gminy na rzecz	Zadanie własne – zakończenie prac koncepcyjnych do	Środki własne gminy, dotacje z PFOSiGW, Fundusz Spójności i	-

rozwiązań preferujących rozwijanie systemów kanalizacyjnych i oczyszczania ścieków kwalifikujących się do krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych.	30.06.2004 r.	Fundusze Strukturalne	
Likwidacja zrzutu ścieków z oczyszczalni Spółdzielni Mieszkaniowej w Steklinie do Jeziora Steklin w ramach realizacji krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych	Zadanie własne	Środki inwestora, Środki własne gminy, dotacje z PFOŚiGW, Fundusz Spójności i Fundusze Strukturalne	Inwestor, WIOŚ
Budowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej dla wsi Osówka oraz Mazowsze i Kijaszkowo	Zadanie własne	Środki własne gminy, funduszy ochrony środowiska	-
Rozbudowa systemów kanalizacyjnych lokalnych – oczyszczalnie przyzagrodowe	Zadanie własne	Środki własne gminy, właścicieli zagród funduszy ochrony środowiska	-
Ograniczanie związków azotowych ze źródeł rolniczych	Wspieranie	Budżet inwestorów powiatu, gmin, wspierany funduszami ochrony środowiska	WIOŚ i Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego
Działania bezinwestycyjne			
Prowadzenie bieżącej kontroli odprowadzania ścieków sanitarnych z zabudowy zagrodowej i posesji indywidualnych	Zadania własne gminy	-	-
Edukacja ekologiczna rolników w zakresie wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych	Wspieranie	Środki pomocowe, środki własne rolników, fundusze ochrony środowiska	RCDRRiOW Przysiek

4. Ochrona powietrza atmosferycznego i poprawa klimatu akustycznego

Przeprowadzona roczna ocena jakości powietrza w województwie kujawsko-pomorskim za 2002 rok wykazała, że teren powiatu toruńskiego sklasyfikowany został do najkorzystniejszej klasy A, gdzie żadna z klasyfikowanych substancji nie przekroczyła poziomu dopuszczalnego. Odnosi się to zarówno do klasyfikacji ze względu na ochronę zdrowia (SO₂, NO₂, PM 10, Pb, toluen, CO i O₃), jak również ze względu na ochronę roślin (SO₂, NO_x, O₃).

Również ocena jakości powietrza atmosferycznego na terenie gminy Czernikowo jest pozytywna. Nie stwierdza się naruszeń obowiązujących norm. Wynika z tego, że emisje pyłów i gazów generowane z terenu gminy nie mają istotnego wpływu na ogólny stan zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego. Nie ma zatem istotnych przesłanek do podejmowania szczególnych działań w tym zakresie. W związku z tym podstawowym celem ekologicznym jest utrzymanie stanu powietrza atmosferycznego na obecnym poziomie.

W odniesieniu do tzw. „niskiej emisji” energetycznej szczególnie na obszarach o skoncentrowanej zabudowie mieszkaniowej i słabym przewietrzaniu gmina powinna:

- Propagować i wspierać stosowanie paliw ekologicznych: lekkiego oleju opałowego, gazu, biomasy itp.
- Reagować i przeciwdziałać w ramach ustawy o utrzymaniu porządku i czystości w gminie spalaniu odpadów zabronionych prawem w paleniskach domowych

W zakresie rozwiązań systemowych rola gminy w zakresie ograniczania uciążliwości związanych z zadymianiem okolicy emisją złąwoną, a także oddziaływaniami akustycznymi ze źródeł stacjonarnych sprowadzać się powinna do przestrzegania ładu przestrzennego. Dopuszczenie tzw. „nieuciążliwej działalności rzemieślniczej” w obszary zabudowy o okresowym i stałym przebywaniu ludzi tworzy szereg konfliktów, których późniejsze rozstrzygnięcie w trybie postępowania administracyjnego jest bardzo trudne. Najczęściej są to: drobne warsztaty naprawcze, lakiernie, blacharnie, bazy sprzętowe i transportowe, hurtownie materiałów budowlanych i stalowych, ubojnie, masarnie, mieszalnie pasz, zakłady kamieniarskie, a nawet krawieckie itp., które swoim zakresem działalności nie mieszczą się w prawnym pojęciu przedsięwzięcia mogącego pogorszyć stan środowiska. Nie wymagają sporządzenia raportu oddziaływania na środowisko w trybie obligatoryjnym i fakultatywnym. Jednak w czasie funkcjonowania są przedmiotem skarg.

W pracach planistycznych i lokalizacji podmiotów należy wyraźnie separować obszary o funkcjach gospodarczych od terenów zabudowy siedliskowej.

Zagrożenie hałasem na terenie gminy Czernikowo dotyczy terenów zabudowy mieszkaniowej przyległych do drogi krajowej nr 10, a w szczególności miejscowości Czernikowo. Budowę obwodnicy dla Czernikowa planuje się zrealizować do 2010 roku.

Dla ochrony przed hałasem nowoprojektowanych terenów zabudowy mieszkaniowej niezbędne jest wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego niezbędnych zapisów ograniczających zagrożenie akustyczne (np. ustalanie odpowiednio odległej nieprzekraczalnej linii zabudowy od dróg i innych źródeł emisji hałasu).

Ograniczeniu w rozprzestrzenianiu hałasu sprzyjać będzie wprowadzenie pasów zieleni izolacyjnej (biologiczne ekrany akustyczne) wzdłuż szlaków komunikacyjnych oraz wzdłuż granic terenów i obiektów chronionych przed hałasem.

5. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627) jest podstawowym aktem prawnym normującym zagadnienia związane z

ochroną przed polami elektromagnetycznymi. Zgodnie z treścią zapisów ustawy, ochrona przed polami elektromagnetycznymi polega na utrzymaniu poziomów pól elektromagnetycznych na poziomie nie przekraczającym dopuszczalnego, a w przypadku ich przekroczenia - na obniżeniu wartości tych pól przynajmniej do wartości dopuszczalnych.

Zapis ten można uznać za podstawowy cel ekologiczny na terenie gminy zarówno w perspektywie roku 2010 i 2020. Tym bardziej, że z danych Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego wynika, iż pomiary natężeń pól elektromagnetycznych prowadzone na terenie powiatu nie wykazują przekroczeń wartości dopuszczalnych dla środowiska.

Przedsięwzięcia związane z wytwarzaniem pól elektromagnetycznych są zaliczane do inwestycji celu publicznego. Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym Wójt Gminy Czernikowo ustala na swoim terenie lokalizację tego typu przedsięwzięć. Istotnym instrumentem prawnym mającym wpływ na kształtowanie zakresu i skali oddziaływania źródeł promieniowania elektromagnetycznego na środowisko jest procedura lokalizacji inwestycji. W przypadku instalacji zaliczanych do znacząco oddziałujących na środowisko obowiązuje postępowanie w sprawie ocen oddziaływania na środowisko. Postępowaniem w sprawie ocen oddziaływania na środowisko muszą być objęte:

- stacje elektroenergetyczne lub linie elektroenergetyczne o napięciu znamionowym nie niższym niż 110 kV
- instalacje radiokomunikacyjne, radionawigacyjne i radiolokacyjne, emitujące pola elektromagnetyczne, których równoważna moc promieniowana izotropowo wynosi nie mniej niż 15 W, emitujące pola elektromagnetyczne o częstotliwościach od 30 kHz do 300 GHz

Raporty oddziaływania na środowisko wymagane w takim postępowaniu powinny zawierać informacje na temat zasięgu przekroczeń dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych emitowanych przez ww. źródła. Pozwoli to na precyzyjniejsze ustalenie lokalizacji tego typu instalacji.

W związku z powyższym do roku 2010 przewiduje się realizację następujących kierunków działań proekologicznych w zakresie ochrony przed polami elektromagnetycznymi:

Kierunki działań	Rola gminy	Źródła finansowania	Jednostki realizujące i współdziałające
Działania pozainwestycyjne			
Ustalanie lokalizacji źródeł promieniowania elektromagnetycznego w oparciu o	zadania własne	-	Wojewoda, Starosta

pełną wiedzę na temat zasięgu oddziaływania pól elektromagnetycznych. Wykorzystanie informacji na etapie postępowania w sprawie ocen oddziaływania na środowisko.			
Uwzględnianie w pracach planistycznych informacji na temat terenów o stwierdzonych przekroczeniach dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych z podziałem na obszary przeznaczone pod zabudowę mieszkaniową i tereny dostępne dla ludności	zadanie własne	-	Wojewoda, Starosta

6. Edukacja ekologiczna

Do najbardziej istotnych problemów i zaniedbań w zakresie poziomu edukacji ekologicznej społeczeństwa gminy Czernikowo należy zaliczyć:

- niewystarczający udział społeczeństwa w realizowaniu działań proekologicznych,
- brak nawyków kultury ekologicznej w społeczeństwie,
- zły stan środowiska (dzikie wysypiska śmieci, spływ ścieków do gruntu i wód, degradacja zieleni) świadczące o braku troski mieszkańców o walory środowiska,
- niewystarczający udział problematyki ekologicznej w programach edukacyjnych,
- niewystarczający udział treści ekologicznych w środkach masowego przekazu,
- zbyt mały dostęp do informacji o środowisku.

Głównymi celami edukacji ekologicznej na terenie gminy są:

- kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowań społeczeństwa gminy wzajemnie powiązanymi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekonomicznymi,
- kształtowanie w społeczeństwie, zwłaszcza wśród młodzieży, poczucia odpowiedzialności za stan i potrzebę ochrony środowiska,
- umożliwienie każdemu mieszkańcowi gminy zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy jakości środowiska,
- tworzenie nowych wzorców zachowań, kształtowanie postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństwa, uwzględniających troskę o jakość środowiska.

W zakresie edukacji ekologicznej określa się następujące kierunki działań do 2020 r.:

- uznanie, iż edukacja ekologiczna jest jednym z podstawowych warunków realizacji polityki ochrony środowiska w gminie,
- wprowadzenie elementów edukacji ekologicznej do wszystkich sfer życia społecznego przy respektowaniu i wykorzystaniu wartości kulturowych, etycznych i religijnych,
- zapewnienie dostępu społeczeństwu gminy do pełnej informacji o stanie środowiska przyrodniczego i podjętych formach edukacji ekologicznej,
- uznanie, iż edukacja ekologiczna jest podstawowym warunkiem zmiany konsumpcyjnego modelu społeczeństwa.

Do roku 2010 przewiduje się realizację następujących kierunków działań w zakresie edukacji ekologicznej:

Kierunki działań	Rola samorządu gminnego	Źródła finansowania	Jednostki realizujące lub współdziałające
Działania inwestycyjne			
Opracowanie i wdrażanie gminnego programu edukacji ekologicznej	zadanie własne	Fundusze ochrony środowiska, budżet gminy	Kuratorium, szkoły, RCDRRRiOW w Przysieku
Rozwój ścieżek edukacyjno-przyrodniczych	wspieranie	Fundusze ochrony środowiska, budżet gminy i nadleśnictw	Nadleśnictwa, szkoły, RCDRRRiOW w Przysieku
Prowadzenie proekologicznej działalności wydawniczej	wspieranie	Fundusze ochrony środowiska, budżet gminy i nadleśnictw	Nadleśnictwa, RCDRRRiOW w Przysieku, Zarząd Powiatu Toruńskiego
Doposażenie szkół w materiały dydaktyczne i informacyjne dotyczące ochrony środowiska	zadanie własne	Kuratorium, fundusze ochrony środowiska, budżet gminy	Szkoły, władze gminy, Zarząd Powiatu
Działania pozainwestycyjne			
Bieżąca informacja na stronie internetowej gminy o stanie środowiska i prowadzonych działaniach w tym zakresie	zadanie własne	-	Wójt gminy
Organizacja gminnego konkursu wiedzy ekologicznej	zadanie własne	Kuratorium, fundusze ochrony środowiska	Wójt gminy
Wprowadzenie do zajęć szkolnych tematyki ekologicznej	współpraca	Kuratorium, fundusze ochrony środowiska	Kuratorium, szkoły
Prowadzenie zajęć dydaktycznych z zakresu edukacji leśnej	współpraca	Fundusze ochrony środowiska, kuratorium	Nadleśnictwa, szkoły
Prowadzenie szkoleń z zakresu edukacji ekologicznej i wiedzy o środowisku	współpraca	Fundusze ochrony środowiska	RCEE w Przysieku, Zarząd Powiatu Toruńskiego
Kreowanie aktywnych form edukacji ekologicznej	współpraca	Fundusze ochrony środowiska, kuratorium, środki własne	Wójt gminy, szkoły, organizacje pozarządowe
Organizacja akcji edukacyjnych (Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata)	zadanie własne	Budżet gminy, fundusze ochrony środowiska	Władze gminy, szkoły, kuratorium
Wdrażanie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej	współpraca	Budżet gminy, fundusze ochrony środowiska	Zarząd Powiatu Toruńskiego, władze

			gminy, RCEE w Przysieku
Szkolenie rolników w zakresie rolnictwa ekologicznego i agroturystyki	współpraca	Budżet gminy, fundusze ochrony środowiska	Zarząd Powiatu Toruńskiego, władze gminy, RCEE w Przysieku

V. Środki niezbędne do osiągnięcia celów

Realizacja założonych celów w Programie ochrony środowiska gminy Czernikowo jest możliwa poprzez:

- pozyskiwanie środków finansowych na realizację inwestycji służących ochronie środowiska,
- optymalne wykorzystanie rozwiązań o charakterze organizacyjnym z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju,
- przestrzeganiu założonych zasad zarządzania środowiskiem,
- otrzymanie przyzwolenia społecznego na wdrażanie programu ochrony środowiska.

1. Mechanizmy prawno-ekonomiczne

Instrumenty służące realizacji programu ochrony środowiska gminy wynikają z obowiązujących przepisów prawa, w tym ustaw: Prawo ochrony środowiska, o ochronie przyrody, o odpadach, Prawo geologiczne i górnicze, o ochronie gruntów rolnych i leśnych, o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Prawo budowlane i wielu innych.

Do instrumentów prawnych należą:

- pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii,
- pozwolenia na gospodarcze korzystanie ze środowiska, w tym pozwolenia wodno-prawne i decyzje o emisji dopuszczalnej,
- zgody na gospodarcze wykorzystanie odpadów,
- pozwolenia wodno-prawne na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- pozwolenia na wytwarzanie odpadów,
- pozwolenia na emitowanie hałasu do środowiska,
- pozwolenia na emitowanie pól elektromagnetycznych,
- pozwolenia dotyczące obiektów zaliczonych do inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska,
- gminny program ochrony środowiska i plan gospodarki odpadami,

- postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- strategia rozwoju gminy,
- uchwała w sprawie budżetu gminy,
- decyzje administracyjne,
- monitoring stanu środowiska.

Podstawowe kompetencje kontrolne w zakresie przestrzegania wymogów ochrony środowiska należą do wojewody. Warto zauważyć, że w wielu istotnych sprawach kompetencje kontrolne posiadają władze powiatu. Starosta jest podstawowym organem, w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, w zakresie wydawania decyzji administracyjnych w indywidualnych sprawach z zakresu administracji publicznej należących do właściwości powiatu, w tym w zakresie gospodarki wodnej, rybactwa śródlądowego, gospodarki leśnej, prawa łowieckiego, postępowania z odpadami, ochrony powietrza atmosferycznego, ochrony przed hałasem, ochrony przyrody, prawa geologicznego, ochrony zwierząt oraz gospodarki gruntami rolnymi i leśnymi. Samorząd gminny posiada także znaczące kompetencje w zakresie ochrony środowiska, w tym w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, powietrza atmosferycznego, gospodarki odpadami i ochrony przyrody. Są to przede wszystkim kompetencje o charakterze porządkowo-komunalnym częściowo z uprawnieniami kontrolnymi.

2. Środki finansowe

Finansowanie inwestycji służących ochronie środowiska stanowi podstawowy instrument realizacji programu ochrony środowiska. Środki finansowe pozyskiwane są lub mogą być poprzez: opłaty i kary za gospodarcze korzystanie ze środowiska oraz fundusze celowe.

Opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska pełnią funkcję prewencyjną i redystrybucyjną. Funkcja prewencyjna realizowana jest poprzez zachęcanie podmiotów gospodarczych do instalowania odpowiednich urządzeń ochronnych, wyboru najlepszej i proekologicznej technologii, optymalnej lokalizacji inwestycji oraz oszczędnego korzystania z zasobów środowiska. Funkcja redystrybucyjna polega na gromadzeniu i przemieszczaniu środków przeznaczonych na ochronę środowiska. Opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska pobierane są za: wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza atmosferycznego,

pobór wody, odprowadzanie ścieków, składowanie odpadów, zmianę sposobu użytkowania gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne oraz usuwanie drzew i krzewów. Opłaty kierowane są do funduszy celowych, w tym do gminnych funduszy ochrony środowiska. Kary pieniężne pobierane są za działanie niezgodne z obowiązującym prawem, w tym z wydanymi pozwoleniami, decyzjami i koncesjami.

Możliwości pozyskiwania środków z funduszy celowych dla inwestycji proekologicznych realizowanych na obszarze gminy istnieją poprzez dotacje i pożyczki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu, Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu oraz gminnego funduszu ochrony środowiska.

Instrumenty finansowania ochrony środowiska stanowią:

- opłaty za korzystanie ze środowiska - za emisję zanieczyszczeń do powietrza, za pobór wody powierzchniowej i podziemnej, za odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi i za składowanie odpadów,
- administracyjne kary pieniężne – wymierza, w drodze decyzji wojewódzki inspektor ochrony środowiska za:
 - przekroczenie określonych w pozwoleniach ilości lub rodzajów gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza,
 - przekroczenie określonych w pozwoleniach ilości, stanu lub składu ścieków,
 - przekroczenie określonej w pozwoleniach na pobór wód ilości pobranej wody,
 - naruszenie warunków decyzji zatwierdzającej instrukcję eksploatacji składowiska odpadów albo decyzji określającej miejsce i sposób magazynowania odpadów, wymaganych przepisami o odpadach, co do rodzaju i sposobu składowania lub magazynowania odpadów,
 - przekroczenie określonych w pozwoleniach poziomów hałasu.
- odpowiedzialność cywilna – do odpowiedzialności za szkody spowodowane oddziaływaniem na środowisko stosuje się przepisy Kodeksu Cywilnego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Każdy, komu przez bezprawne oddziaływanie na środowisko bezpośrednio zagraża szkoda lub została mu wyrządzona szkoda, może żądać od podmiotu odpowiedzialnego za te zagrożenie lub naruszenie przywrócenia stanu zgodnego z prawem i podjęcia środków zapobiegawczych, w szczególności przez zamontowanie instalacji lub urządzeń zabezpieczających przed zagrożeniem lub

naruszeniem; w razie gdy jest to niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, może on zażądać zaprzestania działalności powodującej to zagrożenie lub naruszenie. Jeżeli zagrożenie lub naruszenie dotyczy środowiska jako dobra wspólnego, z roszczeniem może wystąpić Skarb Państwa, jednostka samorządu terytorialnego, a także organizacja ekologiczna.

- odpowiedzialność karna – zgodnie z obowiązującymi przepisami szczególnymi w tym zakresie
- odpowiedzialność administracyjna - jeżeli podmiot korzystający ze środowiska negatywnie oddziałuje na środowisko, organ ochrony środowiska może w drodze decyzji, nałożyć obowiązek:
 - ograniczenia oddziaływania na środowisko
 - przywrócenia środowiska do stanu właściwego

Instrumenty finansowe w układzie podmiotowym finansowania ochrony środowiska:

- Budżet państwa

Z tego źródła finansuje się w trybie dotacji inwestycje ponadregionalne, realizowane przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego. W ten sposób finansowane mogą być m.in. inwestycje w zakresie gospodarki wodnej, zalesienia,

- Fundusze ekologiczne

Obecnie funkcjonują następujące fundusze ekologiczne:

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu,
- Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu,
- gminny fundusz ochrony środowiska,

Fundusze te funkcjonują na podstawie obecnie obowiązującej ustawy - Prawo ochrony środowiska. Narodowy i wojewódzki fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej mają osobowość prawną. Powiatowe i gminne fundusze ochrony środowiska nie mają osobowości prawnej, a środkami funduszy gospodarują jednostki samorządu terytorialnego.

Warto zwrócić szczególną uwagę na listę przedsięwzięć priorytetowych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu, który dofinansowuje przedsięwzięcia służące ochronie środowiska przyczyniające się do realizacji następujących celów:

OCHRONA WÓD I GOSPODARKA WODNA:

1. Budowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnych:

- dla aglomeracji ponad 2.000 RLM,
 - na terenach głównych zbiorników wód podziemnych i obszarach ich zasilania.
2. Ochrona jezior przed zanieczyszczeniami i eutrofizacją poprzez budowę oczyszczalni ścieków na punktowych źródłach wprowadzających zanieczyszczenia do wód i rozbudowę kanalizacji wokół jezior.
 3. Ograniczanie zanieczyszczeń obszarowych poprzez budowę płyt obornikowych, zbiorników na odcieki, gnojówkę i gnojownicę.
 4. Realizacja zadań dotyczących zwiększania zasobów wodnych i bezpieczeństwa powodziowego województwa kujawsko-pomorskiego.
 5. Ograniczanie zużycia wody w procesach technologicznych.

GOSPODARKA ODPADAMI:

1. Budowa i modernizacja zakładów unieszkodliwiania odpadów (zgodnie z wymogami ustawy o odpadach) powodująca odzysk surowców i zmniejszenie objętości składowanych odpadów.
2. Wspieranie technik i technologii ograniczających ilość wytwarzanych odpadów.

OCHRONA POWIETRZA:

1. Ograniczenie emisji na obszarach:
 - aglomeracji miejsko-przemysłowych, gdzie potrzeby ciepłowniczo -komunalne są zabezpieczone przez paleniska indywidualne lub kotłownie lokalne oraz gdy w sezonie grzewczym notowane są przekroczenia średniodobowych stężeń zanieczyszczeń,
 - miejscowości uzdrowiskowych, posiadających taki status z nadania Ministerstwa Zdrowia,
 - miejscowości, w których znajdują się cenne zabytki kultury materialnej, gdzie istnieje niebezpieczeństwo wpływu emitowanych substancji zanieczyszczających te obiekty.
2. Modernizacja technologii powodująca zmniejszenie emisji zanieczyszczeń.
3. Alternatywne źródła energii.

OCHRONA PRZYRODY:

1. Zwiększenie lesistości regionu wynikające z zapisów ustawy o przeznaczeniu gruntów rolnych pod zalesienia.
2. Realizacja konserwatorskiej ochrony przyrody.

EDUKACJA EKOLOGICZNA:

Dofinansowywanie programów edukacyjnych i konkursów ekologicznych.

FUNDUSZE POMOCOWE:

Wspieranie zadań, które objęte zostały dofinansowaniem ze środków przedakcesyjnych Unii Europejskiej.

INNE PRZEDSIĘWZIĘCIA wynikające ze Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego i Polityki ekologicznej województwa kujawsko-pomorskiego.

Środki powiatowego funduszu ochrony środowiska przeznacza się na finansowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej w celu realizacji zasady zrównoważonego rozwoju, w tym:

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju,
- wspomaganie realizacji zadań państwowego monitoringu środowiska,
- wspomaganie innych systemów kontrolnych i pomiarowych oraz badań stanu środowiska, a także systemów pomiarowych zużycia wody i ciepła,
- realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, w tym instalacji lub urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej,
- urządzenie i utrzymywanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków,
- realizację przedsięwzięć związanych z gospodarką odpadami,
- wspieranie działań przeciwdziałających zanieczyszczeniom,
- profilaktykę zdrowotną dzieci na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska,
- wspieranie wykorzystania lokalnych źródeł energii odnawialnej oraz pomoc dla wprowadzania bardziej przyjaznych dla środowiska nośników energii,
- wspieranie ekologicznych form transportu,
- działania z zakresu rolnictwa ekologicznego bezpośrednio oddziałujące na stan gleby, powietrza i wód, w szczególności na prowadzenie gospodarstw rolnych produkujących metodami ekologicznymi położonych na obszarach szczególnie chronionych na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody,
- realizację przedsięwzięć związanych z ochroną powierzchni ziemi,
- inne zadania ustalone przez radę powiatu, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

Środki gminnego funduszu ochrony środowiska mogą wspierać wszystkie działania takie jak powiatowego funduszu za wyjątkiem przedsięwzięć związanych z ochroną powierzchni ziemi, jak również inne zadania ustalone przez radę gminy, służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju, w tym na programy ochrony środowiska.

- Banki

Większość banków ma w swojej ofercie kredyty inwestycyjne, w tym również na przedsięwzięcia proekologiczne. Znaczący udział w kredytowaniu inwestycji w zakresie ochrony środowiska o znaczeniu ponadregionalnym ma Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju. Finansuje on inwestycje wymagające znacznych nakładów, realizowane głównie przez jednostki samorządu terytorialnego. Liderem w zakresie kredytowania w formach preferencyjnych jest Bank Ochrony Środowiska S.A.

- Fundacje i agencje

- Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej „Counterpart Fund”- środki tego funduszu przeznacza się na m.in. na inwestycje z zakresu ochrony środowiska na obszarach wiejskich,
- Fundacja Wspomagająca Zaopatrzenie Wsi w Wodę - podstawowym jej celem jest wspieranie budowy obiektów zaopatrzenia wsi w wodę oraz gospodarki ściekowej,
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa - finansuje, głównie w formie dotacji, przedsięwzięcia proekologiczne realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego na terenach wiejskich,
- Ekofundusz – wspiera przedsięwzięcia w zakresie ochrony środowiska. Zadaniem Ekofunduszu jest również ułatwianie transferu na polski rynek najlepszych technologii i stymulowanie polskiego przemysłu ochrony środowiska,
- Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej – udziela dotacji m.in. na projekty infrastrukturalne w zakresie ochrony środowiska. Przy realizacji konieczna jest współpraca z partnerem niemieckim,
- Globalny Fundusz Środowiska (GEF/SGP) – uruchomił Program małych dotacji dla wspierania przedsięwzięć wpływających na poprawę stanu środowiska poprzez ochronę różnorodności biologicznej, wykorzystywanie

odnawialnej energii, stosowanie energooszczędnych technologii, ochronę zasobów wodnych.

- **Podmioty gospodarcze**

Projekty realizowane przez podmioty gospodarcze, tj. podmioty nastawione na osiąganie zysku, otrzymują wsparcie najczęściej w postaci niskooprocentowanych kredytów (kredytów preferencyjnych), rzadziej dotacji. Środki własne tych podmiotów są więc głównym źródłem finansowania inwestycji w zakresie ochrony środowiska.

- **Instytucje zagraniczne**

Do podmiotów tych zaliczyć trzeba przede wszystkim agendy Unii Europejskiej. Unia uruchomiła pomoc w finansowaniu ochrony środowiska w postaci następujących programów:

- Program PHARE,
- Program ISPA – w sektorze środowiska pomoc z ISPA przeznaczona jest głównie na inwestycje związane z jakością powietrza, zaopatrzeniem w wodę pitną, oczyszczaniem ścieków oraz gospodarką odpadami,
- Program SAPARD – wspiera modernizację rolnictwa i rozwój obszarów wiejskich.

W związku z tym, że realizacja Programu będzie odbywała się już w po uzyskaniu przez Polskę akcesji do Unii Europejskiej istotne znaczenie mają możliwości finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska przy udziale środków Wspólnoty. Możliwości te obejmują: Fundusze Strukturalne, Fundusz Spójności i Inicjatywy Wspólnotowe.

Fundusze strukturalne, mają na celu realizację polityki strukturalnej Unii Europejskiej, zmierzającą do wyrównywania różnic między regionami. W skład funduszy strukturalnych wchodzi: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Socjalny, Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej, oraz Instrument Finansowy Orientacji Rybołówstwa.

W latach 2000 - 2006 na Fundusze Strukturalne dla 15 krajów członkowskich przeznaczono około 195 mld euro. Fundusze Strukturalne przysługują regionom, których PKB na mieszkańca wynosi mniej niż 75 proc. średniego PKB Unii Europejskiej. Nowością wprowadzoną w Agendzie 2000, jest przyjęcie ograniczenia pomocy, jaką dany kraj może uzyskać z Unii Europejskiej, do równowartości 4 proc. PKB tego kraju.

- Środki finansowe z Funduszy Strukturalnych są rozdysponowane w ramach trzech celów pomiędzy cztery fundusze, zarządzane przez właściwe Dyrekcje Generalne

Komisji Europejskiej. Ze względu na to, kto jest odpowiedzialny za przygotowanie i wykorzystanie środków, cztery fundusze dzielą się na dwie grupy: programy krajowe, czyli przygotowywane przez kraj członkowski i po uzgodnieniu z Komisją Europejską samodzielnie przez ten kraj realizowane Inicjatywy Wspólnotowe i działania innowacyjne, czyli programy dotyczące kluczowych zagadnień dla Unii jako całości, opracowane przez właściwe służby Komisji Europejskiej i po uzgodnieniach z krajami członkowskimi realizowane bezpośrednio przez Komisję. Poza tym Fundusze Strukturalne dzielą się na regionalne i horyzontalne. Regionalne to takie, o które ubiegać się mogą wnioskodawcy określonego regionu Unii, spełniającego przyjęte przez Komisję Europejską kryteria. Horyzontalne zaś to takie, o których środki można się ubiegać bez względu na lokalizację wnioskodawcy, czyli na całym terytorium Unii.

CEL 1: Promocja rozwoju i zarządzania strukturalnego regionów zapóźnionych w rozwoju. Dla regionów słabiej rozwiniętych Komisja Europejska proponuje zastosować kryterium zgodnie z którym pomoc będzie przyznawana jedynie w rejonach w których PKB na mieszkańca jest niższy od 75 proc. średniej Unii. Dodatkowa pomoc może być udzielana regionom zagrożonym poważnym bezrobociem. Na ten cel, na lata 2000-2006, jest przeznaczonych 70 proc. Funduszy Strukturalnych czyli 135,9 mld euro.

Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej – FEOGA powstał w 1964 roku na mocy Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą (1957). Jego głównym zadaniem jest wspieranie przekształceń struktury rolnictwa oraz wspomaganie rozwoju obszarów wiejskich. Środki finansowe w ramach funduszu pochodzą z budżetu UE (jest na niego przeznaczana największa część budżetu Unii Europejskiej, np. w 1999 było to 42,2 proc. budżetu) oraz z opłat nakładanych na produkty rolne importowane spoza Unii Europejskiej. FEOGA składa się z dwóch sekcji: Sekcji Gwarancji, która finansuje wspólną politykę rolną (zakupy interwencyjne produktów rolnych, dotacje bezpośrednie dla rolników) oraz Sekcji Orientacji, która wspiera przekształcenia w rolnictwie w poszczególnych państwach UE i jest instrumentem polityki strukturalnej.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego - FEDER powstał w 1975 roku. Jego głównym zadaniem jest likwidowanie dysproporcji w poziomie rozwoju regionalnego krajów należących do UE. W ramach funduszu może być udzielona pomoc na: inwestycje produkcyjne umożliwiające tworzenie lub utrzymanie stałych miejsc pracy; inwestycje w infrastrukturę, z uwzględnieniem tworzenia sieci transeuropejskich dla regionów gdzie dochód PKB na mieszkańca jest poniżej 75 proc., tereny słabo zaludnione (poniżej 8

mieszkańców na jeden km kwadratowy) oraz obszary ultraperyferyjne; inwestycje w edukację i opiekę zdrowotną w najsłabiej rozwiniętych regionach; rozwój potencjału lokalnego: małych i średnich przedsiębiorstw; działalność badawczo-rozwojową; inwestycje związane z ochroną środowiska. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego wspierając wybrane regiony współfinansuje realizację ważnych celów polityki strukturalnej UE. Są to: rozwój i dostosowania strukturalne regionów opóźnionych w rozwoju oraz przekształcenia strukturalne terenów silnie uzależnionych od upadających gałęzi przemysłu.

Europejski Fundusz Socjalny - FSE jest pierwszym z zastosowanych we Wspólnocie instrumentów polityki strukturalnej. Fundusz działa od 1960 roku, a jego głównym celem jest walka z bezrobociem w krajach członkowskich. Środki finansowe są przeznaczane na pomoc dla różnych regionów i grup społecznych w tym w szczególności dla pracowników zagrożonych bezrobociem długoterminowym oraz dla ludzi młodych (do 25 roku życia) wkraczających dopiero na rynek pracy. Pomoc z Europejskiego Funduszu Socjalnego jest realizowana między innymi poprzez: organizowanie szkoleń rozwijających umiejętności zawodowe; ulepszanie i dostosowywanie do potrzeb rynku pracy systemów powszechnego kształcenia; kształcenie kadr, ekspertów i personelu dydaktycznego; - wspieranie programów mających na celu tworzenie nowych miejsc pracy w tym zatrudnienia w małych i średnich przedsiębiorstwach; - walkę z dyskryminacją zawodową w tym wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy; wspieranie grup ludzi odrzuconych i defaworyzowanych przez społeczeństwo (np. bezdomnych i uzależnionych); pomoc techniczną, badania naukowe i promowanie nowych technologii. Budżet Europejskiego Funduszu Socjalnego wynosi na lata 2000-2006 około 60 mld euro, co stanowi około 30 proc. środków przeznaczonych dla Funduszy Strukturalnych przez Unię Europejską na lata 2000-2006.

Fundusz Spójności, inaczej nazywany Funduszem Kohezji lub Europejskim Funduszem Kohezji, to czasowe wsparcie finansowe dla krajów Unii Europejskiej, których Produkt Krajowy Brutto nie przekracza 90 proc. średniej dla wszystkich państw członkowskich. Z funduszu obecnie korzystają Grecja, Portugalia, Hiszpania i Irlandia.

Jedną z podstawowych cech Funduszu Spójności, która jednocześnie odróżnia go od Funduszy Strukturalnych, jest ograniczenie jego działania w określonym czasie. Obecnie jego funkcjonowanie jest zaplanowane do 2006 roku. Inną cechą różniącą go od Funduszy Strukturalnych jest krajowy, a nie regionalny zasięg pomocy oferowanej w ramach programu. Podstawowym celem Funduszu Spójności jest zminimalizowanie różnic pomiędzy krajami, których poziom ekonomiczny znacznie odbiega od średniej UE. W związku z tym kładzie on nacisk na współpracę zapewniając rozwój regionów słabiej rozwiniętych z regionami, których

gospodarki funkcjonują lepiej. Odbiorcami Funduszu Spójności są państwa, których PKB nie przekracza 90 proc. średniej dla wszystkich państw członkowskich. Na szczycie UE w Berlinie wprowadzono dwa zastrzeżenia, co do udzielania pomocy w ramach Funduszu Spójności: w roku 2003 zaplanowano przeprowadzenie weryfikacji czy państwa nadal kwalifikują się do pomocy (90 proc. średniego PKB na jednego mieszkańca w UE); pomoc dla krajów "strefy euro" będzie udzielana pod warunkiem wypełnienia wymogów konwergencji (stabilność gospodarcza i wzrost). Państwa ubiegające się o pomoc muszą przygotować konkretny program prowadzący do spełniania kryteriów spójności. Realizowane programy, zgodnie z Traktatem z Maastricht, muszą przyczyniać się do spełnienia kryteriów konwergencji ekonomicznej oraz nie dopuszczać do powstania nadmiernego długu publicznego. Jeśli Rada stwierdzi nadmierny dług publiczny w danym kraju, żaden nowy projekt, lub w przypadku ważnych projektów składających się z wielu etapów, żaden nowy etap tego projektu, nie będzie finansowany przez Fundusz dla tego kraju. Takie zawieszenie finansowania trwa, aż do momentu, gdy nowa decyzja Rady nie zniesie poprzedniej. Budżet Funduszu Spójności na lata 2000 - 2006 wynosi 18 mld euro (w latach 1994 - 1999 wynosił 15,5 mld euro).

Inicjatywy Wspólnotowe to programy pomocy bezzwrotnej, finansowane ze środków Funduszy Strukturalnych, skierowane do określonych środowisk i grup społecznych jedynie państw członkowskich Unii Europejskiej.

INTERREG III to program Unii Europejskiej dotyczący wzmacniania współpracy transgranicznej, międzyregionalnej i międzynarodowej, oraz mający służyć zrównoważonemu rozwojowi oraz integracji całego terytorium UE. Realizowany w latach 2000-2006 program INTERREG III kładzie się nacisk na współpracę z regionami granicznymi krajów kandydujących do Unii Europejskiej oraz z krajami korzystającymi ze wsparcia PHARE. Program nie finansuje bezpośrednio inicjatyw w państwach kandydujących. INTERREG III jest finansowany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Środki przeznaczone na jego wykonanie w okresie 2000-2006 wynoszą 4875 mln euro.

LEADER + to program wspomagający wdrażanie nowoczesnych strategii rozwoju terenów wiejskich. Program jest finansowany przez Sekcję Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej. Środki przewidziane na jego realizację w okresie 2000-2006 wynoszą 2020 mln euro.

3. Instrumenty społeczne

Do instrumentów społecznych zaliczyć należy:

- Współdziałanie

Narzędzia dla usprawniania współpracy i budowania partnerstwa, tzw. „uczenie się poprzez działanie”. Wśród nich istnieje podział na dwie kategorie wewnętrzne: pierwsza dotyczy działań samorządów poprzez m.in. doskonalenie profesjonalne i systemy szkoleń, interdyscyplinarny model pracy, współpraca i partnerstwo w systemach sieciowych.

Druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem jest to przede wszystkim udział społeczeństwa w zarządzaniu poprzez systemy konsultacji i debat publicznych, wprowadzanie mechanizmów, tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne).

- Edukacja ekologiczna

Ta forma edukacji jest bardzo ważnym instrumentem społecznym wspomagającym wdrażanie programu ochrony środowiska. Głównym jej celem jest kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz przyjaznych dla środowiska nawyków i codziennych postaw. W społeczeństwie zaczyna istnieć coraz większa potrzeba posiadania takiej wiedzy. W ciągu ostatnich dziesięciu lat obserwuje się znaczny rozwój edukacji ekologicznej. Rolę koordynującą tutaj odgrywają pozarządowe organizacje ekologiczne (POE) bardzo prężnie działające na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Do najważniejszych z nich należą:

- Liga Ochrony Przyrody,
- Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Przysieku,
- Kujawsko – Pomorskie Centrum Edukacji Ekologicznej w Myślicinku,
- Polski Klub Ekologiczny, Oddział Pomorsko Kujawski w Toruniu,
- inne.

- Szkolenia

Działania edukacyjne realizowane są w różnych formach i na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji. Działalność ta prowadzona jest od wielu lat, lecz ciągle wymaga dalszego poszerzania sposobów aktywizacji społeczeństwa oraz szkolenia coraz to innych grup zawodowych i społecznych.

W szczególności powinny być organizowane szkolenia dla:

- pracowników administracji,
- samorządów mieszkańców,
- nauczycieli szkół wszystkich szczebli,
- członków organizacji pozarządowych,

- dziennikarzy,
- dyrekcji i kadry zakładów produkcyjnych.

Podstawą skuteczności działań edukacyjnych jest rzetelne informowanie społeczeństwa nt. stanu środowiska np. poprzez wydawanie ogólnodostępnych raportów o stanie środowiska. Istotne jest także komunikowanie się ze społeczeństwem przy podejmowaniu decyzji o działaniach inwestycyjnych. Edukacja i informacja oraz komunikacja są ze sobą ściśle powiązane, bowiem dobra i właściwa informacja potęguje proces edukacji.

VI. System monitoringu i oceny realizacji celów ekologicznych

Podstawowym organem, który jest odpowiedzialny za realizację programu ochrony środowiska jest Wójt gminy Czernikowo. Ustawa przewiduje, że wójt co 2 lata składać będzie radzie gminy stosowne sprawozdanie z realizacji programu. Projektowany Program będzie testem skuteczności działania administracji samorządowej na szczeblu gminnym w zakresie ochrony środowiska i wprowadzania w życie zasady zrównoważonego rozwoju.

Podstawową zasadą skutecznej realizacji programu ochrony środowiska jest właściwe adresowanie poszczególnych zadań i świadome ich przyjęcie przez wykonawców. Z punktu widzenia miejsca w strukturze zarządzania Programem wyróżnić można:

- jednostki realizujące określone w Programie zadania (podmioty gospodarcze, wójt gminy, inne jednostki zarządzania szczebla gminnego np. zarządy jednostek organizacyjnych gminy, nadleśnictwa, organizacje pozarządowe),
- instytucje finansujące (budżet państwa - Wojewoda, fundusze celowe) i wsparcia finansowego (banki, fundusze pomocowe UE),
- instytucje nadzoru i kontroli oraz monitorowania efektów (Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Państwowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna).

Organizacją i zarządzaniem Programem powinien zająć się komitet sterujący wyłoniony spośród Rady Gminy, reprezentacji podmiotów gospodarczych oraz partnerów społecznych. Do zadań komitetu sterującego należeć powinno m.in.:

- czuwanie nad prawidłową realizacją programu,
- opracowywanie wniosków do instytucji finansowych o środki na realizację zadań ujętych w programie,
- zapewnienie korelacji z programem wojewódzkim, programem powiatowym i programami sąsiednich gmin,

- dostosowanie programu do nowych regulacji prawnych,
- promocja i popularyzacja Programu.

Funkcje wykonawcze i sekretariat Programu winien być powierzony wydziałowi Urzędu Gminy właściwemu w sprawach ochrony środowiska.

Najważniejszym procesem wdrażania Programu i realizacji założonych w nim celów jest rejestracja zmian środowiska poprzez monitorowanie jego stanu jako całości i poszczególnych komponentów. Działania te wraz z oceną stopnia realizacji zadań określonych celami niniejszego opracowania dostarczają podstawowych informacji o stopniu wdrożenia i efektach realizacji powyższego Programu.

W celu zwiększenia efektywności działań na rzecz ochrony środowiska oraz skuteczności realizowanego Programu prowadzony jest przez organy administracji system pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska zwany państwowym monitoringiem środowiska, którego podstawowym zadaniem jest dostarczanie informacji o:

- aktualnym stanie środowiska i stopniu zanieczyszczenia jego poszczególnych komponentów,
- ładunkach zanieczyszczeń odprowadzanych do środowiska,
- dynamice antropogenicznych przemian środowiska przyrodniczego,
- przewidywanych skutkach korzystania ze środowiska.

Państwowy monitoring środowiska w obszarze swojego działania obejmuje podsystemy:

- monitoringu powietrza atmosferycznego, hałasu i promieniowania niejonizującego,
- monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych,
- monitoringu powierzchni ziemi, gleb i odpadów,
- monitoringu przyrody żywej,
- monitoringu zintegrowanego,
- działania w zakresie ochrony przed poważnymi awariami.

System państwowego monitoringu środowiska umożliwia realizację obowiązków wynikających z ratyfikowania międzynarodowych konwencji oraz zalecenia obowiązujące w krajach członkowskich Unii Europejskiej.

Przyjęty w Programie główny cel polityki ekologicznej gminy Czernikowo to zachowanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego powiatu w celu poprawy jakości życia mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności i możliwości rozwoju gospodarczego

gminy. Realizacja celu głównego jest możliwa pod warunkiem przestrzegania zasady zrównoważonego rozwoju, zachowania bezpieczeństwa ekologicznego gminy realizacji założonych celów cząstkowych, którymi są:

- dalsza poprawa jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior,
- zachowanie jakości wód podziemnych i ich ochrona przed degradacją,
- dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego,
- poprawa warunków klimatu akustycznego,
- wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarki odpadami,
- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej,
- zwiększenie lesistości gminy,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- ochrona złóż kopalin przed nieracjonalną eksploatacją,
- kształtowanie systemu obszarów chronionych.

Wskaźnikiem skuteczności realizacji polityki ekologicznej gminy będzie system nadzoru i kontroli wdrażania Programu, który będzie polegał na:

- dokonywaniu co 2 lata oceny realizacji Programu,
- dokonywaniu oceny realizacji programów naprawczych poszczególnych komponentów środowiska.

Głównym elementem realizacji Programu do 2010 roku, tzw. celem średniookresowym będzie całkowita harmonizacja i dostosowanie wszystkich działań do obowiązujących procedur prawnych. W dłuższym horyzoncie czasowym tj. do roku 2020 podstawowym miernikiem skuteczności realizacji Programu będą wyniki monitoringu środowiska, w tym wyniki pomiarów jakości elementów środowiska najbardziej wrażliwych na zmiany stanu.

Miernikami skuteczności polityki ekologicznej powinny być:

- stopień zmniejszenia różnicy (w %) między faktycznym zanieczyszczeniem środowiska (np. depozycją lub koncentracją poszczególnych zanieczyszczeń w powietrzu, wodzie, glebie), a naukowo uzasadnionym zanieczyszczeniem dopuszczalnym (ładunkiem krytycznym),

- ilość zużywanej energii, materiałów, wody oraz ilość wytwarzanych odpadów i emitowanych zanieczyszczeń w przeliczeniu na jednostkę dochodu narodowego lub wielkość produkcji (wyrażoną w jednostkach fizycznych lub wartością sprzedaną),
- stosunek kosztów do uzyskiwanych efektów ekologicznych (dla oceny programów i projektów inwestycyjnych w ochronie środowiska),
- techniczno-ekologiczne charakterystyki materiałów, urządzeń, produktów (np. zawartość ołowiu w benzynie, zawartość rtęci w bateriach, jednostkowa emisja węglowodorów przy eksploatacji samochodu, poziom hałasu w czasie pracy samochodu itp.); zgodnie z zasadą dostępu do informacji dane te powinny być ujawniane na metkach lub w dokumentach technicznych produktów.

Powyższe wskaźniki powinny być gromadzone i wykorzystywane do ocen realizacji programu ochrony środowiska gminy w dwóch przekrojach: terytorialnym (do zakładu włącznie) i branżowym.

Poza głównymi miernikami przy ocenie skuteczności realizacji Programu będą stosowane wskaźniki społeczno-ekonomiczne, wskaźniki presji na środowisko i stanu środowiska oraz wskaźniki reakcji państwa i społeczeństwa, a mianowicie:

Wskaźniki społeczno-ekonomiczne:

- poprawa stanu zdrowia obywateli, mierzona przy pomocy takich mierników jak długość życia, spadek umieralności niemowląt, spadek zachorowalności na obszarze gminy,
- zmniejszenie zużycia energii, surowców i materiałów na jednostkę produkcji oraz zmniejszenie całkowitych przepływów materiałowych w gospodarce,
- zmniejszenie tempa przyrostu obszarów wyłączanych z rolniczego i leśnego użytkowania dla potrzeb innych sektorów produkcji i usług materialnych,
- coroczny przyrost netto miejsc pracy w wyniku realizacji przedsięwzięć ochrony środowiska.

Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko:

- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód, poprawę jakości wód płynących, stojących i wód podziemnych, a szczególnie głównych zbiorników wód podziemnych, poprawę jakości wody do picia oraz spełnienie przez wszystkie te rodzaje wód wymagań jakościowych obowiązujących w Unii Europejskiej,
- poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza (zwłaszcza zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla zdrowia i zanieczyszczeń

wywierających najbardziej niekorzystny wpływ na ekosystemy, a więc przede wszystkim metali ciężkich, trwałych zanieczyszczeń organicznych, substancji zakwaszających, pyłów i lotnych związków organicznych),

- zmniejszenie uciążliwości hałasu, przede wszystkim poziomu hałasu na granicy własności wokół obiektów przemysłowych, hałasu ulicznego oraz hałasu wzdłuż tras komunikacyjnych,
- zmniejszenie ilości wytwarzanych i składowanych odpadów, rozszerzenie zakresu ich gospodarczego wykorzystania oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska ze strony odpadów niebezpiecznych,
- ograniczenie degradacji gleb, zmniejszenie powierzchni obszarów zdegradowanych na terenach poprzemysłowych, w tym likwidacja starych składowisk odpadów, zwiększenie skali przywracania obszarów bezpośrednio lub pośrednio zdegradowanych przez działalność gospodarczą do stanu równowagi ekologicznej, ograniczenie pogarszania się jakości środowiska w jednostkach osadniczych i powstrzymanie procesów degradacji zabytków kultury,
- wzrost lesistości gminy, rozszerzenie renaturalizacji obszarów leśnych oraz wzrost zapasu i przyrost masy drzewnej, a także wzrost poziomu różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i poprawa stanu zdrowotności lasów będących pod wpływem zanieczyszczeń powietrza, wody lub gleby,
- zahamowanie zaniku gatunków roślin i zwierząt oraz zaniku ich naturalnych siedlisk, a także pomyślne reintrodukcje gatunków,
- zmniejszenie negatywnej ingerencji w krajobrazie oraz kształtowanie estetycznego krajobrazu zharmonizowanego z otaczającą przyrodą.

Wskaźniki aktywności władz i społeczeństwa:

- kompletność regulacji prawnych i tempo ich harmonizacji z prawem wspólnotowym i prawem międzynarodowym;
- spójność i efekty działań w zakresie monitoringu i kontroli;
- zakres i efekty działań edukacyjnych oraz stopień udziału społeczeństwa w procesach decyzyjnych;
- opracowywanie i realizowanie przez grupy i organizacje pozarządowe projektów na rzecz ochrony środowiska.

Najważniejszym zadaniem systemu monitorowania Programu jest jednak, nie kontrola sprawności systemu zarządzania Programem, a obserwacja uzyskanych w efektów ekologicznych, w tym poprawy stanu środowiska. W poniższej tabeli podano proponowane wskaźniki monitorowania efektów ekologicznych na terenie gminy.

Lp	Wskaźniki	Lata					
		stan wyjściowy 2002	2003	2004	2005	2006	kolejne lata
1	Jakość powietrza atmosferycznego: stężenie SO ₂ (µg/m ³) stężenie NO ₂ (µg/m ³)	10,2 18,7					
2	Jakość wód powierzchniowych: - Mień - Lubianka (1998 r.) - J. Kijaszowskie (1997 r.) - J. Steklińskie	poza klasą poza klasą poza klasą poza klasą					
3	Jakość wód podziemnych: - studnia Czernikowo	II klasa					
4	Oczyszczanie ścieków: - % skanalizowania - ilość ścieków objętych kanalizacją (m ³ /dobę) - przyłącza kanalizacyjne - oczyszczalnie przyzagrodowe	46 390 527 -					
5	Średnie natężenie ruchu na drodze nr 10 (pojazdy/dobę): Lubicz-Czernikowo (2000 r.) Czernikowo-Lipno (2000 r.)	10919 7449					
6	% lesistości	44,0					
7	Ochrona przyrody: - % powierzchni gminy objętych ochroną przyrody - rezerваты przyrody - pomniki przyrody - użytki ekologiczne	67,7 - 3 -					
8	Ilość składowanych odpadów (Mg)	995					

Program ochrony środowiska gminy Czernikowo będzie realizowany w dwóch horyzontach czasowych tj, w latach 2004 – 2010 i w dalszej perspektywie w latach 2011 – 2020. Harmonogram wdrażania Programu ujęto w poniższej tabeli.

Lp.	Określenie działania / odpowiedzialny	Termin/okres realizacji
1.	Uchwalenie Programu / Rada Gminy	do 30.06.2004 r.
2.	Powołanie komitetu sterującego / Rada Gminy	do 30.09.2004 r.
3.	Przekazanie ustaleń Programu wykonawcom / Wójt gminy	III kwartał 2004 r.
4.	Upowszechnienie treści Programu wśród społeczeństwa gminy / Wójt gminy • Organizacja cyklu spotkań (szkoły) • Wydanie broszury zawierającej skrót Programu • Publikacja na stronie internetowej gminy	II półrocze 2004 r.
5.	Monitoring realizacji Programu / sekretariat Programu: • Ocena w oparciu o mierniki efektywności • Ocena realizacji listy priorytetów • Raporty z realizacji Programu	• 2010 (2020) • co 2 lata • co 2 lata
6.	Monitoring stanu środowiska / uprawnione instytucje kontroli stanu środowiska	stały nadzór wg harmonogramów instytucji kontrolnych
7.	Aktualizacja Programu / Wójt gminy	co 4 lata, wg potrzeb

VII. Streszczenie w języku niespecjalistycznym

Zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska wójt gminy Czernikowo, jak organy wykonawcze wszystkich gmin, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa, został zobowiązany do sporządzenia gminnego programu ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami, który powinien określić w szczególności: cele ekologiczne, priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram przedsięwzięć ekologicznych oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

Pierwsza część opracowania zawiera ocenę stanu środowiska na terenie gminy w zakresie poszczególnych komponentów przyrodniczych oraz identyfikację i rejonizację zagrożeń środowiska w kontekście polityki ekologicznej państwa i województwa, a także w kontekście wymagań i standardów Unii Europejskiej. Ocena stanu środowiska składa się z części opisowej w postaci elaboratu tekstowego oraz części graficznej w postaci mapy sporządzonej dla całego obszaru powiatu toruńskiego w skali 1: 50 000.

Drugi etap prac zawiera określenie celów i priorytetów ekologicznych, rodzaj i harmonogram przedsięwzięć ekologicznych na terenie gminy oraz środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe. Program zawiera w szczególności wykaz zadań własnych gminy, które będą w całości lub części finansowane ze środków będących w jej dyspozycji oraz zadań koordynowanych przez gminę, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych.

Jako podstawowy cel ekologiczny na obszarze gminy Czernikowo do 2020 r. przyjęto poprawę stanu zasobów środowiska przyrodniczego gminy w celu zwiększenia atrakcyjności i możliwości rozwoju gospodarczego, w tym turystyki i rekreacji oraz poprawy jakości życia mieszkańców gminy.

Realizacja celu głównego jest możliwa pod warunkiem przyjęcia jako powszechnie obowiązującej zasady zrównoważonego rozwoju, identyfikacji określonych priorytetów ochrony środowiska oraz realizacji celów cząstkowych. Ocena aktualnego stanu środowiska na obszarze gminy i identyfikacja najważniejszych problemów ekologicznych upoważniają do stwierdzenia, że celami tymi są:

- dalsza poprawa jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior,
- dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego,
- poprawa warunków klimatu akustycznego,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- poprawa walorów krajobrazowych obszarów wiejskich,
- wdrożenie nowoczesnego systemu gospodarki odpadami,
- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej,
- zwiększenie lesistości gminy,
- ochrona złóż kopalin przed nieracjonalną eksploatacją.

Ocena stanu środowiska na obszarze gminy, analiza wytycznych z dokumentów krajowych, wojewódzkich i powiatowych oraz analiza wytycznych ze Strategii rozwoju gminy Czernikowo i założeń dokumentów programowych upoważniają do stwierdzenia, że większość zagrożeń stanu środowiska i zaistniałych degradacji poszczególnych komponentów środowiska jest możliwa do zminimalizowania, a nawet eliminacji pod warunkiem konsekwentnej realizacji Programu ochrony środowiska.

Podstawowymi priorytetami ekologicznymi na obszarze gminy Czernikowo są:

- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej poprzez budowę sieci kanalizacyjnych,

- ograniczanie spływu zanieczyszczeń obszarowych,
- retencja wód i ochrona przed powodzią,
- eliminacja źródeł zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego,
- eliminacja źródeł hałasu komunikacyjnego i przemysłowego,
- wzbogacanie walorów estetycznych krajobrazu rolniczego terenów wiejskich,
- ochrona korytarza ekologicznego doliny Wisły,
- edukacja ekologiczna społeczności gminy.

Wskaźnikiem skuteczności realizacji polityki ekologicznej gminy będzie system nadzoru i kontroli wdrażania Programu, który będzie polegał na:

- dokonywaniu co 2 lata oceny realizacji Programu,
- dokonywaniu oceny realizacji programów naprawczych poszczególnych komponentów środowiska.

Głównym elementem realizacji Programu do 2010 roku, tzw. celem średniookresowym będzie całkowita harmonizacja i dostosowanie wszystkich działań do obowiązujących procedur prawnych. W dłuższym horyzoncie czasowym tj. do roku 2020 podstawowym miernikiem skuteczności realizacji Programu będą wyniki monitoringu środowiska, w tym wyniki pomiarów jakości elementów środowiska najbardziej wrażliwych na zmiany stanu.

Program zawiera ponadto mechanizmy prawno-ekonomiczne, finansowe i społeczne ochrony środowiska oraz system monitoringu i oceny realizacji programu.

Uchwalony przez Radę Gminy na podstawie art. 18 Ustawy – Prawo ochrony środowiska program ochrony środowiska jest podstawą działań wójta gminy w kierunku stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska, w tym realizacji wybranych programów branżowych. Programy ochrony środowiska, zgodnie z art. 14 ww. ustawy, przyjmuje się na 4 lata z tym, że przewidziane w niej perspektywiczne działania obejmują kolejne 4 lata. Z wykonania programu organ wykonawczy gminy sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia radzie gminy.

VIII. Wykorzystane materiały i opracowania

1. Wybrane akty prawne

Regulacje prawne w zakresie ochrony środowiska zawarte są w wielu ustawach i aktach wykonawczych (rozporządzeniach, zarządzeniach). Do najważniejszych z nich, w kontekście realizacji niniejszego Programu, należy zaliczyć:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 99/2001 poz. 1079 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 16, poz. 78 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. Nr 56/2000, poz. 679 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r., o odpadach (Dz. U. Nr 62 poz. 628 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. Nr 72, poz. 747 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 13.09.1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz. 622 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 2 marca 2001 r. o kontroli postępowania z substancjami zubożającymi warstwę ozonową (Dz. U. Nr 52, poz. 537 z późniejszymi zmianami),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 października 2002 r. w sprawie sposobu udostępniania informacji o środowisku. (Dz. U. Nr 176, poz. 1453),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lutego 2001 r. w sprawie stawek opłat za udostępnianie informacji o środowisku i jego ochronie (Dz. U. Nr 16, poz. 183),

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 r. w sprawie wartości progowych poziomów hałasu roku (Dz. U. Nr 8, poz. 81),
- Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 15 października 2002 r. w sprawie wysokości stawek opłat za korzystanie ze środowiska na rok 2003. (M.P. Nr 49, poz. 715).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej. (Dz. U. Nr 230, poz. 1934).

2. Literatura

- Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, grudzień 2002 r.,
- Polityka ekologiczna państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 opracowana przez Radę Ministrów i przyjęta uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 maja 2003 r. (Monitor Polski Nr 33, poz. 433),
- II Polityka Ekologiczna Państwa, Rada Ministrów, Warszawa, 2000 r.,
- Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 – 2010, Rada Ministrów, Warszawa, listopad 2002 r.,
- Narodowa strategia ochrony środowiska na lata 2000-2006, Ministerstwo Środowiska, 2000,
- Krajowa strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej, projekt, Ministerstwo Środowiska 2000,
- Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej, Warszawa, 1999 r.,
- Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjęta uchwałą nr 439/2000 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 20 czerwca 2000 r.,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego przyjęty uchwałą nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r. i ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko – Pomorskiego Nr 97, poz. 1437,
- Bilans otwarcia. Strategia rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego. Zarząd Województwa Kujawsko – Pomorskiego 1999 r.,

- Projekt Programu ochrony środowiska województwa kujawsko-pomorskiego, Zarząd Województwa Kujawsko – Pomorskiego, czerwiec 2003 r.,
- Projekt Programu ochrony środowiska powiatu toruńskiego na lata 2004-2010 z perspektywą na lata 2011-2020, Zarząd Powiatu Toruńskiego, Toruń październik 2003 r.,
- Strategia rozwoju gminy Czernikowo przyjęta uchwałą nr XVII/110/2000 Rady Gminy w Czernikowie z dnia 29 listopada 2000 r.,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czernikowo, Zarząd Gminy Czernikowo, 2000 r.,
- Strategia Rozwoju Powiatu Toruńskiego przyjęta uchwałą Nr XVI/121/2000 Rady Powiatu Toruńskiego z dnia 31 sierpnia 2000 r.,
- Środowisko przyrodnicze powiatu toruńskiego, Starostwo Powiatowe w Toruniu, Toruń 2000,
- Informacja o stanie środowiska w powiecie toruńskim, WIOŚ Toruń, 2001 r.,
- Sytuacja epidemiologiczna i ocena stanu sanitarnego Powiatu Toruńskiego Ziemińskiego za 1999, 2000, 2001 i 2002 r., Pow. Stacja San.-Epid. Toruń,
- Ocena wstępna (ocena 5-letnia) jakości powietrza atmosferycznego w województwie kujawsko-pomorskim za lata 1997 – 2001 wraz z klasyfikacją stref, WIOŚ Bydgoszcz, 2003 r.,
- Raporty o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego, WIOŚ, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Bydgoszcz, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003 r.,
- Przyroda Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki, Wojewódzki Konserwator Przyrody, Bydgoszcz, 2001r.,
- Dysarz R., Przystalski A. (red.) 2001. Raport o stanie przyrody województwa kujawsko-pomorskiego. Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki, Wojewódzki Konserwator Przyrody; Bydgoszcz,
- Program zwiększania lesistości i zadrzewień w latach 2001-2020, Wojewoda Kujawsko-Pomorski, Bydgoszcz, 2001r.,
- Założenia do polityki ekologicznej województwa kujawsko-pomorskiego, Departament Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich UM Woj. Kujawsko-Pomorskiego, Toruń, 1999 r.,
- Giziński A., Burak S. (red.), Przyroda województwa toruńskiego, Urząd Wojewódzki w Toruniu, Oficyna Wydawnicza „Turpress”; Toruń 1992,

- Roczna ocena jakości powietrza za rok 2002 w województwie kujawsko-pomorskim, WIOŚ Bydgoszcz, 2003 r.,
- Marszelewski W., Burak Sz., Solarczyk A., Jeziora województwa kujawsko-pomorskiego, Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki, Wydział Ochrony Środowiska, Bydgoszcz, 2000,
- Marszelewski W., Jeziora Pojezierza Dobrzyńskiego, Wyd. UMK Toruń, 2001 r.,
- Rocznik statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego, US, Bydgoszcz, 2002 r.,
- Program dla Wisły i jej dorzecza na lata 2000-2020 – projekt, Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku, 2003 r.,
- Ochrona środowiska w województwie kujawsko-pomorskim w latach 1999-2000, Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, 2001,
- Kodeks dobrej praktyki rolniczej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002,
- Sprawozdanie z działalności za 2002 rok Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu, 2003 r.,
- Głowaciński Z. (red.) 1992. Polska czerwona księga zwierząt. PWRiL; Warszawa,
- Rutkowski L. (red.) 1997. Czerwona lista roślin i zwierząt ginących i zagrożonych w regionie kujawsko-pomorskim. Acta Univ. Nic. Copern.; Biologia 53,
- Generalny pomiar ruchu – 2000 rok, Transprojekt Warszawa,
- Kleczkowski A.S., 1990, Mapa obszarów głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony, Instytut Hydrologii i Geologii Inż. AGH Kraków,
- Kondracki J., Geografia fizyczna Polski, PWN Warszawa 1980,
- Województwo kujawsko-pomorskie. Obszary chronione. Mapa w skali 1:250 000, 2001, Wydział Ochrony Środowiska, Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki, Bydgoszcz,
- Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2001r. PIG, Wa-wa 2002 r.

Załącznik nr 1 do Programu Ochrony Środowiska Gminy Czernikowo
Na lata 2004 - 2010 z perspektywą na lat 2011-2020

PROGRAM REGULACJI
GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ
DLA GMINY CZERNIKOWO
NA LATA 2004 - 2010
Z PERSPEKTYWĄ NA LATA
2011 - 2020

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. CEL I ZAKRES OPRACOWANIA.....	3
3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY.....	3
4. ZASOBY WODNE GMINY.....	4
4.1 .WODY POWIERZCHNIOWE	4
4.2. WODY PODZIEMNE	5
WPŁYW GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ NA JAKOŚĆ ZASOBÓW WODNYCH GMINY	5
5.1. JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH.....	5
5.2. JAKOŚĆ WÓD PODZIEMNYCH.....	7
6. GŁÓWNE ŹRÓDŁA ZANIECZYSZCZENIA WÓD NA TERENIE GMINY	7
7. PLANOWANE DZIAŁANIA CELEM REGULACJI GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ NA TERENIE GMINY	8
7.1. REGULACJA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ W ŚWIELE PRZEPISÓW KRAJOWYCH I UNIJNYCH	8
7.2. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ W ZAKRESIE REGULACJI GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ.....	9

1. WSTĘP

Prawidłowa gospodarka zasobami wodnymi oraz ściekami powstającymi w wyniku bytowania ludzi, działalności rolniczej i produkcyjnej jest jednym z podstawowych aspektów w świetle obowiązujących wymogów w zakresie ochrony środowiska.

2. CEL I ZAKRES OPRACOWANIA

Celem opracowania jest przeanalizowanie stanu gospodarki wodno-ściekowej gminy Czernikowo w oparciu o aktualny:

- stan ilościowy i jakościowy zasobów wodnych gminy,
- stopień skanalizowania terenu gminy,
- stan techniczny sieci wodno-kanalizacyjnej i urządzeń oczyszczających zlokalizowanych na terenie gminy.

W oparciu o powyższe informacje wskazano najpilniejsze potrzeby związane z gospodarką wodno-ściekową i niezbędne działania zmierzające do uregulowania gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Czernikowo.

3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Czernikowo położona jest w południowo-wschodniej części powiatu toruńskiego, w otoczeniu gmin: Obrowo (powiat toruński), Zbójno i Ciechocin (powiat golubsko-dobrzyński) oraz Kikół, Bobrowniki i Lipno (powiat lipnowski). Południowo-Zachodnią granicę wyznacza rzeka Wisła, przez którą Czernikowo graniczy z gminami: Raciążek, Ciechocinek i Nieszawa (powiat aleksandrowski). Powierzchnia gminy wynosi 16937 ha, w tym użytki rolne 7813 ha (46,13%), lasy i grunty orne 7474 ha (44,13%), pozostałe grunty 1650 ha (9,74%). Liczba ludności obecnie zbliża się do 8500 mieszkańców i ma tendencję wzrostową.

Gmina Czernikowo ma charakter rolniczy. Przemysł i drobna wytwórczość na terenie gminy reprezentowane są przez nieliczne zakłady, sektor rolno-spożywczy jest słabo wykształcony w stosunku do znacznego zaplecza surowcowego na terenie gminy. W świetle podziału fizycznogeograficznego Polski gmina Czernikowo leży w granicach dwóch mezoregionów: Kotliny Toruńskiej i Pojezierza Dobrzyńskiego. Na terenie gminy Czernikowo lasy zajmują 7474 ha, co stanowi ponad 44% powierzchni całej gminy. Ich rozmieszczenie jest nierównomierne. Największe kompleksy leśne występują w obrębie Kotliny Toruńskiej, w zasięgu tzw. krainy leśnej Wielkopolsko - Pomorskiej. Głównym składnikiem drzewostanu

jest sosna zwyczajna. Klimat gminy, podobnie jak powiatu i regionu, należy do typu przejściowego, charakterystycznego dla całego Niżu Polskiego. Geologia utworów powierzchniowych decyduje o rodzaju gleb występujących na terenie gminy. Na wysoczyźnie podstawowym typem gleb są gleby brunatne i gleby płowe. W dolinie Wisły podstawowymi rodzajami gleb są mady rzeczne oraz w mniejszym stopniu gleby hydrogeniczne.

4. ZASOBY WODNE GMINY

Pod względem hydrograficznym obszar gminy leży w dorzeczu Wisły oraz jej dopływów - rzeki Mień na południu i Drwęcy na północy. Większa część obszaru gminy odwadniana jest bezpośrednio do Wisły, która stanowi południowo - zachodnią granicę jej terenu. Północną część gminy odwadnia rzeka Lubianka - dopływ Drwęcy, a fragmenty południowe leżą w zlewni rzeki Mień.

4.1. Wody powierzchniowe

Rzeka Mień - położona na południu gminy, ma długość 53,5 km, przy czym na terenie gminy ma swój odcinek dolny i ujściowy. Charakteryzuje się zmiennym biegiem, licznymi meandrami. W górnej i dolnej części dorzecza dominują tereny leśne, a w środkowej tereny rolnicze. Rzeka jest odbiornikiem oczyszczonych cieków z miejskiej oczyszczalni w Lipnie (3200 m³/d) i ZOZ w Lipnie (306,4 m³/d).

Rzeka Lubianka - jest lewobocznym dopływem Drwęcy o długości 30,5 km. Zlewnia o powierzchni 292,6 km² w przeważającej części użytkowana jest rolniczo. Rzeka nie jest odbiornikiem ścieków ze źródeł punktowych. Na terenie gminy występują liczne rowy melioracyjne, zarówno na wysoczyźnie, jak i w pradolinie. Brak jest większych stałych cieków. Do cieków okresowych zalicza się Strugę Osowską.

Na terenie gminy zlokalizowane są również jeziora, największe to:

- Jezioro Steklińskie - położone na pograniczu z gminą Kikół o powierzchni 112,9 ha, objętości masy wody 12 045,6 tys. m³, głębokości średniej 4,0 m i maksymalnej 18,4 m. Leży ono w głębokiej na 15-20 m rynnzie o stromych zboczach;
- Jezioro Zacisze - niewielkie, o płaskich brzegach. Położone na południe od Jeziora Steklińskiego, poniżej krawędzi wysoczyzny;
- Jezioro Kijaszkowskie (Mazowsze) - położone na północy gminy, jest jeziorem rynnowym, przez które przepływa Lubianka. Duża powierzchniowo zlewnia całkowita jeziora posiada urozmaiconą rzeźbę terenu, jest prawie całkowicie odlesiona, dominują

w niej grunty orne.

Ponadto teren gminy Czernikowo charakteryzuje się występowaniem licznych mokradeł i podmokłych łąk będących ważnym elementem hydrograficznym, krajobrazowym i przyrodniczym. Największy obszar bagienny znajduje się w dolinie Wisły pomiędzy ujściem Mienia a Zieloną Kępą. Obszar ten jest często zalewany przy wysokich stanach Wisły.

4.2. Wody podziemne

Teren gminy Czernikowo należy do zasobnych w wody podziemne. Stwierdzono tu występowanie wód zarówno piętra kredowego, trzeciorzędowego, jak i czwartorzędowego. Wody kredowe występują w południowej części gminy na głębokości poniżej 100 m i mają często charakter napięty (wody subartezyjskie i artezyjskie). Zasoby tych wód szacuje się na ok. 750 m³/h. Wody trzeciorzędowe, głównie mioceńskie i plioceńskie, zalegają średnio na głębokości 60 - 90 m p.p.t. Wydajność tych poziomów określa się na ok. 1000 m³/dobę. Największe znaczenie użytkowe mają wody piętra czwartorzędowego. Teren gminy wchodzi częściowo w zasięg jednego z większych głównych zbiorników wód podziemnych w Polsce (GZWP nr 141). Jest to zbiornik zlokalizowany w pradolinie Wisły, obejmujący znaczną część Kotliny Toruńskiej. Występuje w utworach czwartorzędowych na głębokości średniej ok. 84 m p.p.t. Zasoby tego zbiornika oszacowano na ok. 141 tys. m³/dobę. Zasoby te podlegają szczególnej ochronie z uwagi na brak warstwy izolującej.

5.WPŁYW GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ NA JAKOŚĆ ZASOBÓW WODNYCH GMINY

Monitoringiem jakości wód na terenie gminy Czernikowo objęta była rzeka Mień i Lubianka oraz jeziora: Steklińskie i Kijaszkowskie. Na terenie gminy Czernikowo brak jest podmiotów produkujących ścieki technologiczne na dużą skalę, w związku z tym na jakość zasobów wodnych główny wpływ ma niewłaściwy sposób odprowadzania ścieków sanitarnych oraz zanieczyszczenia obszarowe pochodzenia rolniczego.

5.1. Jakość wód powierzchniowych

W 2002 roku rzeka Mień w dolnym odcinku prowadziła wody pozaklasowe, o czym zadecydowało stężenie azotu azotynowego i miano Coli. Najgorsze wyniki notowano na odcinku poniżej miasta Lipna, gdzie pozaklasowe były stężenia azotu azotynowego, fosforu ogólnego i miano Coli. Powyżej Lipna wody rzeki Mień mieściły się w normach III klasy

czystości. W porównaniu z 1999 rokiem zaobserwowano nieznaczną poprawę stanu czystości rzeki, co wyraża się mniejszym obciążeniem wód związkami fosforu.

Lubianka na terenie gminy Czernikowo prowadziła w 1998 roku wody mieszczące się w normach III klasy czystości pod względem fizykochemicznym. Jednakże stan sanitarny i stężenie chlorofilu osiągnęły wartości pozaklasowe. Obserwowano poprawę jakości wód wraz z biegiem rzeki, jednak bez zmian klasyfikacji ostatecznej. Charakter zanieczyszczeń oraz ich rozkład w ciągu roku wskazują na zanieczyszczenia obszarowe z terenów rolniczych jako główne źródło wpływające na stan czystości rzeki Lubianka.

Jezioro Kijaszkowskie charakteryzuje się bardzo wysoką wartością rocznej wymiany wody, jest więc silnie uzależnione od swojej zlewni. Łubianka oraz dwa niewielkie dopływy wnoszą do jeziora znaczne ilości związków biogenych. Na południe od jeziora znajdują się stawy hodowlane, z których corocznie jesienią do Łubianki spuszczana jest woda. Jezioro Kijaszkowskie jest bardzo podatne na wpływy z zewnątrz. Podatność na degradację wykracza poza kategorię. Badania jakości wód jeziora wykazały, że koncentracje związków fosforu w 1997 roku odpowiadały III klasie czystości, a związków azotu wykraczały poza klasę. Wysoka zasobność w biogeny umożliwiła intensywny rozwój fitoplanktonu, którego wielkość oceniana na podstawie zawartości chlorofilu „a” wykraczała poza klasę. Zasobność w biogeny przyczyniła się także do silnego obciążenia jeziora materią organiczną, wyrażającą się dwoma wartościami BZT₅ i ChZT. Przeważające w planktonie roślinnym nitkowate sinice ograniczyły przezroczystość wód latem do 0,5 m. Jednoczenie zachodzące w jeziorze procesy fotosyntezy i rozkładu materii organicznej znalazły wyraz w niekorzystnych warunkach tlenowych. Powierzchniowe warstwy wody jeziora są przesycone tlenem, a przy dnie panują warunki beztlenowe. Intensywna gospodarka rolna przyczyniła się do wzrostu w wodzie soli mineralnych. Świadczy o tym pozaklasowa wartość przewodnictwa elektrolitycznego właściwego. Sumaryczna ocena jakości wód Jeziora Kijaszkowskiego wskazuje na ich pozaklasowy charakter. Najniższa wartość miana coli odpowiadała II klasie czystości.

Jezioro Steklińskie jest bezpośrednim odbiornikiem ścieków z osiedla mieszkaniowego w Steklinie. Ścieki te są oczyszczone w niedostatecznym stopniu, dlatego też zawierają znaczne ilości substancji biogenych oraz stanowią zagrożenie sanitarne. W bezpośrednim otoczeniu jeziora przeważają grunty orne. Pod względem podatności na degradację jezioro Steklińskie należy do II kategorii. Korzystne cechy morfometryczne jeziora równoważą wpływ warunków naturalnych występujących w zlewni. Jezioro Steklińskie jest zbiornikiem, w którym latem występowała pełna stratyfikacja termiczna wody. Bardzo wysokie pozaklasowe koncentracje związków fosforu i azotu umożliwiły silny rozwój fitoplanktonu. Intensywne procesy fotosyntezy, możliwe z powodu znacznej zasobności jeziora w związki biogenne spowodowały przeplenienie powierzchniowych warstw wody. Jednocześnie

mineralizacja obumarłej biomasy doprowadziła do całkowitego odtlenienia głębszych warstw wody. W warunkach beztlenowych nastąpiła intensywna dyfuzja fosforanów z osadów dennych, tak, że ich stężenie w wodzie naddennej przekroczyło ponad 12-krotnie dopuszczalną normę. Najwyższą wartość produkcji pierwotnej zarejestrowano w pobliżu dopływu cieków. Tu również zaobserwowano wyższe stężenia parametrów chemicznych w porównaniu ze stanowiskiem będącym poza bezpośrednim wpływem cieków. Przezroczystość wód wynosiła jedynie 0,6 m. Sumaryczna ocena stanu czystości wód jeziora Steklińskiego wskazuje na jego pozaklasowy charakter. Stan sanitarny jeziora odpowiada III klasie czystości i jest spowodowany dopływem cieków sanitarnych niewłaściwie oczyszczanych.

5.2. Jakość wód podziemnych

Na terenie gminy badania monitoringowe jakości wód podziemnych prowadzi się na bazie studni w Czernikowie, ujmującej wody czwartorzędowe z głębokości 43 m. Wyniki badań wskazują na średnią jakość wód (II klasa). W 2000 roku wody sklasyfikowane były do II klasy - niskiej jakości. W klasie III lub poza klasą sklasyfikowana jest mętność wody. Prowadzone przez służby sanitarno-epidemiologiczne w latach 1999-2002 badania wodociągów publicznych, zakładowych i lokalnych nie wykazały złego stanu sanitarnego pod względem bakteriologicznym. Zanotowano natomiast przypadki przekroczenia dopuszczalnych norm sanitarnych składu fizykochemicznego wody w wodociągu zakładowym Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa w Nowogrodku, wodociągu publicznym w Czernikowie i wodociągu lokalnym Szkoły Podstawowej w miejscowości Wilcze Kąty. Stwierdzono tam zwiększone ilości manganu i żelaza.

6. GŁÓWNE ŹRÓDŁA ZANIECZYSZCZENIA WÓD NA TERENIE GMINY

Główne źródła zanieczyszczeń wód na terenie gminy to zarówno źródła punktowe jak i źródła obszarowe. Źródła obszarowe to przede wszystkim oddziaływanie rolnictwa w tym: spływy z pól nawozów mineralnych i organicznych, w szczególności w przypadkach nieprzestrzegania zasad „dobrej praktyki rolniczej” podczas stosowania nawozów. Jeżeli chodzi o źródła punktowe dotyczy to głównie nielegalnych zrzutów ścieków socjalno-bytowych poza kanalizacją. Szacuje się, że wytwarzanych jest łącznie około 843 m³/d ścieków sanitarnych, z czego tylko 390 m³/d objętych jest systemem kanalizacji, co stanowi 46%. Wynika z tego, że około 54% wytwarzanych na terenie gminy ścieków sanitarnych

odprowadzanych jest do środowiska w sposób niekontrolowany. Ogólnie można ocenić, że stopień skanalizowania gminy jest niski. Na omawianym obszarze działa jedna oczyszczalnia gminna w Czernikowie obejmująca swoim zasięgiem tylko miejscowość Czernikowo. Ponadto działa lokalna oczyszczalnia w Steklinie. Zasięg kanalizacji w Steklinie jest lokalny i ograniczony do istniejącego tam osiedla. Należy wskazać, że oczyszczalnia w Steklinie działa nieefektywnie, oczyszczane ścieki nie odpowiadają wymaganiom. Stan techniczny oczyszczalni w Czernikowie jest bardzo dobry, działa ona bez naruszania obowiązujących norm. Problemem jest natomiast niewielka rezerwa przepustowości, wynosi ona tylko 27 m³/d, natomiast dla oczyszczalni w Steklinie - około 68 m³/d. Deficyt oczyszczania ścieków w skali całej gminy wynosi ponad 440 m³/d.

W związku z powyższym analizując punktowe źródła zanieczyszczeń można wskazać, że najbardziej zagrożonym obszarem jest Jezioro Steklin - jako odbiornik niedostatecznie oczyszczonych ścieków z Osiedla Mieszkaniowego w Steklinie. Głównym problemem gminy jest natomiast niski wskaźnik skanalizowania jej obszaru oraz mała rezerwa przepustowości hydraulicznej oczyszczalni ścieków w Czernikowie.

7. PLANOWANE DZIAŁANIA CELEM REGULACJI GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ NA TERENIE GMINY

Podstawowymi priorytetami ekologicznymi na obszarze gminy Czernikowo są:

- uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej poprzez budowę sieci kanalizacyjnej,
- ograniczanie spływu zanieczyszczeń obszarowych.

Powyższe cele ujęte są w programie ochrony środowiska gminy Czernikowo i są zgodne z dokumentami nadrzędnymi tj. powiatowym i wojewódzkim programem ochrony środowiska. Poza tym wykazują spójność z polityką ekologiczną państwa.

Program regulacji gospodarki wodno-ściekowej zakłada do roku 2020r. budowę kanalizacji na obszarach nie skanalizowanych i rozbudowę kanalizacji na obszarach skanalizowanych. Ponadto zakłada rozbudowę obiektów oczyszczających celem zwiększenia ich przepustowości. Powyższe zapewni ochronę płytko zalegających wód podziemnych oraz ochronę wód powierzchniowych. Ponadto zapewni mieszkańcom gminy komfort wynikający ze zorganizowanego odprowadzania ścieków.

7.1. Regulacja gospodarki wodno-ściekowej w świetle przepisów krajowych i unijnych

Dyrektywa 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych znalazła swoje

odzwierciedlenie w polskich przepisach, a konkretnie w ustawie z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zm). W art. 43 ust. 3 cytowanej ustawy zobowiązano ministra właściwego do spraw środowiska do przygotowania krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych. Integralnymi częściami programu mają być:

- wykaz aglomeracji podlegających wyposażeniu w sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków,
- wykaz niezbędnych przedsięwzięć w zakresie budowy i modernizacji urządzeń kanalizacyjnych.

Prace w tym zakresie trwają, a program ma być zatwierdzony przez Radę Ministrów do 31.12.2004 r. Istotnym elementem programu oczyszczania ścieków komunalnych jest ustanowienie okresów przejściowych, które zgodnie z art. 208 Prawa wodnego uzyskały następujące terminy:

- do 31.12.2015 r. powinny być wyposażone w sieci kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) od 2000 do 15000,
- do 31.12.2010 r. - aglomeracje powyżej 15000 RLM.

Realizacja krajowego programu oczyszczania ścieków może być wspierana finansowo unijnymi środkami, przede wszystkim z Funduszu Spójności, którego uruchomienie przewiduje się w latach 2004 - 2006.

Aglomeracja oznacza teren, na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków. Na terenie omawianej gminy za aglomerację uznaje się Czernikowo, z powodu funkcjonującej tam oczyszczalni gminnej. Nominalna przepustowość hydrauliczna tej oczyszczalni wynosi $400 \text{ m}^3/\text{d}$, co daje wielkość oczyszczalni na poziomie 2333 RLM. W związku z tym daje to możliwość objęcia miejscowości Czernikowo krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych. Chociaż istniejąca rezerwa przepustowości jest niewielka i wynosi zaledwie $27 \text{ m}^3/\text{d}$ ścieków. Druga oczyszczalnia odbierająca lokalnie ścieki ze Spółdzielni Mieszkaniowej Steklin jest mniejsza. Jej wielkość określa się na około 450 RLM. Szacowany deficyt systemów oczyszczania ścieków na terenie gminy wynosi ponad $440 \text{ m}^3/\text{d}$.

7.2. Harmonogram działań w zakresie regulacji gospodarki wodno-ściekowej

Mając na względzie możliwości uzyskiwania pomocy finansowej z funduszy Unii Europejskiej wskazane byłoby preferowanie rozwiązań gospodarki ściekowej kwalifikujących się do krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych. Niewielka rezerwa przepustowości oczyszczalni gminnej ogranicza istotny rozwój systemów kanalizacyjnych do niej

podłączonych. Należy zatem zdecydować o możliwościach rozbudowy oczyszczalni istniejącej lub założyć budowę nowych urządzeń oczyszczających. Działania koncepcyjne powinny być zamknięte najpóźniej do połowy 2004 r.

Planuje się budowę 2 oczyszczalni ścieków o przepustowości po około 100 m³/dobę, które będą obsługiwały wsie Mazowsze i Kijaszkowo oraz Osówkę. Cała zwarta zabudowa miejscowości będzie objęta systemem kolektorów sanitarnych. Realizacja oczyszczalni i kolektorów nie będzie mogła być objęta krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych. Możliwe będzie natomiast pozyskiwanie środków z funduszy celowych, w tym funduszy ochrony środowiska. Budowa oczyszczalni przyczyni się do ograniczania niekontrolowanej emisji ścieków do środowiska oraz poprawę jakości wód, w tym rzeki Lubianki i Jeziora Kijaszkowskiego. Oddzielnym problemem jest dostosowanie efektywności technologicznej oczyszczalni w Czernikowie do obowiązujących wymagań.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 212, poz. 1799) wprowadziło dla mniejszych oczyszczalni łagodniejsze warunki odprowadzania ścieków niż dotychczas. Przede wszystkim nie ma obowiązku usuwania związków fosforu i azotu w rozmiarach większych niż te, które towarzyszą redukcji związków węgla wyrażonych BZT₅ i ChZT. Obecnie efektywność działania oczyszczalni jest wystarczająca, jednak przekroczenie nominalnej ilości ścieków może spowodować naruszenie wymaganych norm. Teren gminy to także rolnicza przestrzeń produkcyjna, dlatego też realizując podstawowe kierunki ochrony wód powierzchniowych i podziemnych, szczególnie pod kątem ograniczania związków azotowych w środowisku wodnym, należy zwrócić uwagę na zanieczyszczenia punktowe pochodzące z rolnictwa. Zgodnie z ustawą o nawozach i nawożeniu począwszy od roku 2008 będą wymagane we wszystkich gospodarstwach rolnych szczelne płyty do gromadzenia obornika oraz zbiorniki na gnojowicę. Muszą one zapewnić 4-miesięczny okres przechowania nawozów naturalnych. Jako priorytetowe należy uznać inwestycje w gospodarstwach rolnych o dużych obsadach inwentarza żywego np. powyżej 50 DJP (duża jednostka produkcyjna lub duża jednostka przeliczeniowa), położonych w obszarach wrażliwych. Obszary takie zgodnie z Prawem wodnym powinny być wyznaczone do końca 2004 r. przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku.

Istotnym źródłem zagrożenia dla wód powierzchniowych i podziemnych gminy Czernikowo są zanieczyszczenia obszarowe z terenów intensywnego rolnictwa. Zagrożenie to dotyczy w szczególności północnej, odkrytej (bezleśnej) części gminy. W wyniku zachodzących przemian w rolnictwie, prowadzących do wzrostu intensywności i koncentracji produkcji rolnej może nastąpić wzrost zanieczyszczeń obszarowych z terenów rolniczych.

Spowodować to może przyspieszenie eutrofizacji wód powierzchniowych, a w szczególności jezior: Steklin, Kijaszowskie i Liciszewskie.

Działaniem redukującym wpływ rolnictwa na jakość zasobów wodnych jest jego ekologizacja m.in. przez realizację programów rolnośrodowiskowych. Bardzo ważnym kierunkiem działań będzie tworzenie biologicznych stref ochronnych wzdłuż linii brzegowych cieków, a w szczególności jezior. Ważnym elementem ochrony wód będzie odtwarzanie i budowa nowych śródpolnych oczek wodnych, które działać będą jako sorbent biogenów spływających z pól uprawnych. Powyższe działania pozwolą na uzyskanie poprawy struktury przyrodniczej przestrzeni rolniczej oraz ograniczą spływ zanieczyszczeń obszarowych z terenów rolniczych. Bardzo ważnym elementem ograniczania negatywnego oddziaływania rolnictwa na zasoby wodne będzie intensywna edukacja rolników w zakresie wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych.

Do końca roku 2010 przewiduje się realizację następujących kierunków działań proekologicznych w zakresie ochrony wód powierzchniowych i podziemnych:

- Rozbudowa oczyszczalni ścieków SM „ROLNIK” w Steklinie, budowa rowu odpływowego ścieków oczyszczonych do Jeziora Teklińskiego i przewodów kanalizacyjnych łączących te obiekty z istniejącą oczyszczalnią.
- Rozbudowa systemów kanalizacyjnych w ramach krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych - przebudowa i rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Czernikowo:
 - > 2006 - 2007 Przebudowy i rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej w miejscowości Czernikowo w ulicach: Słowackiego, 3-go Maja, Szkolna, Nowe Osiedle etap II;
 - > 2008 - 2009 Przebudowy i rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej w miejscowości Czernikowo w ulicach: Toruńska, Kolejowa, Strumykowa, Oś. Mickiewicz etap III;
 - > 2010 - 2011 Przebudowy i rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej w miejscowości Czernikowo w ulicach: Zajączkowo, Wiśniowa, Polna, Targowa, Cicha etap IV.
- Objęcie systemem kolektorów sanitarnych całej zwartej zabudowy.
- Budowa sieci kanalizacji deszczowej w miejscowości Czernikowo.
- Przeprowadzenie weryfikacji dotychczasowych programów kanalizowania gminy na rzecz rozwiązań preferujących rozwijanie systemów kanalizacyjnych i oczyszczania ścieków kwalifikujących się do krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych.

Do 30.06.2004.

- Likwidacja zrzutu cieków z oczyszczalni Spółdzielni Mieszkaniowej w Steklinie do

Jeziora Steklin w ramach realizacji krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych.

- Budowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej dla wsi Osówka oraz Mazowsze i Kijaszkowo.
- Rozbudowa systemów kanalizacyjnych lokalnych — oczyszczalnie przyzagrodowe.

Ponadto działania zmierzające do:

- Ograniczania zanieczyszczeń obszarowych poprzez budowę płyt obornikowych, zbiorników na odcieki, gnojówkę i gnojownicę.
- Realizacja zadań w zakresie zwiększania zasobów wodnych i bezpieczeństwa powodziowego gminy.
- Ograniczanie zużycia wody w procesach technologicznych.

Możliwe źródła finansowania wydatków związanych z inwestycjami w zakresie regulacji gospodarki wodno-ściekowej jak i innymi inwestycjami ekologicznymi zostały szczegółowo opisane w Programie Ochrony Środowiska Gminy Czernikowo na lata 2004-2010 z perspektywą na lata 2011-2020.